

Univerza v Ljubljani
Biotehniška fakulteta
Oddelek za zootehniko
Groblje 3, 1230 Domžale

Pravila Petra Pavla Glavarja za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu iz leta 1781

Peter Pavel Glavars Regeln für die Bienenzucht-Gärtnerschule auf Landspreis aus dem Jahr 1781

Peter Pavel Glavar's Rules for the Apiculture-Horticulture School at Lanšprež from 1781

Andrej Šalehar

Rodica, Novo mesto, 2013

*Peter Pavel Glavar
Landespreiz.*

**Pravila Petra Pavla Glavarja za čebelarsko vrtnarsko šolo na
Lanšprežu iz leta 1781**

**Peter Pavel Glavars Regeln für die Bienenzucht-Gärtnerschule auf
Landspreis aus dem Jahr 1781**

**Peter Pavel Glavar's Rules for the Apiculture-Horticulture School at
Lanšprež from 1781**

Pripravil:
zaslužni prof. dr. Andrej Šalehar

Rodica, Novo mesto, 2013

**Pravila Petra Pavla Glavarja za čebelarsko vrtnarsko šolo na
Lanšprežu iz leta 1781
Peter Pavel Glavars Regeln für die Bienenzucht-Gärtnerschule auf
Landspreis aus dem Jahr 1781
Peter Pavel Glavar's Rules for the Apiculture-Horticulture School at
Lanšprež from 1781**

Avtor in urednik: zaslužni prof.dr. Andrej Šalehar

Lektoriranje: Mojca Savski

Fotografije: fototeka Antona Koželja, Andrej Šalehar

Slika na naslovni strani: Peter Pavel Glavar – slika v kapeli na Lanšprežu in njegov podpis

Prevodi: Mojca Savski (nemščina), Krištof Savski (angleščina)

Tisk in oblikovanje: Partner graf d.o.o.

Naklada: 6000 izvodov

Financiranje raziskave: Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oddelek za zootehniko; Regijska čebelarska zveza Petra Pavla Glavarja, Novo mesto; Anton Koželj, Andrej Šalehar, občina Trebnje, občina Mirna

Založnik: Regijska čebelarska zveza Petra Pavla Glavarja, Novo mesto

Leto izdaje: 2013

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

377:638.1(497.4)(091)

ŠALEHAR, Andrej

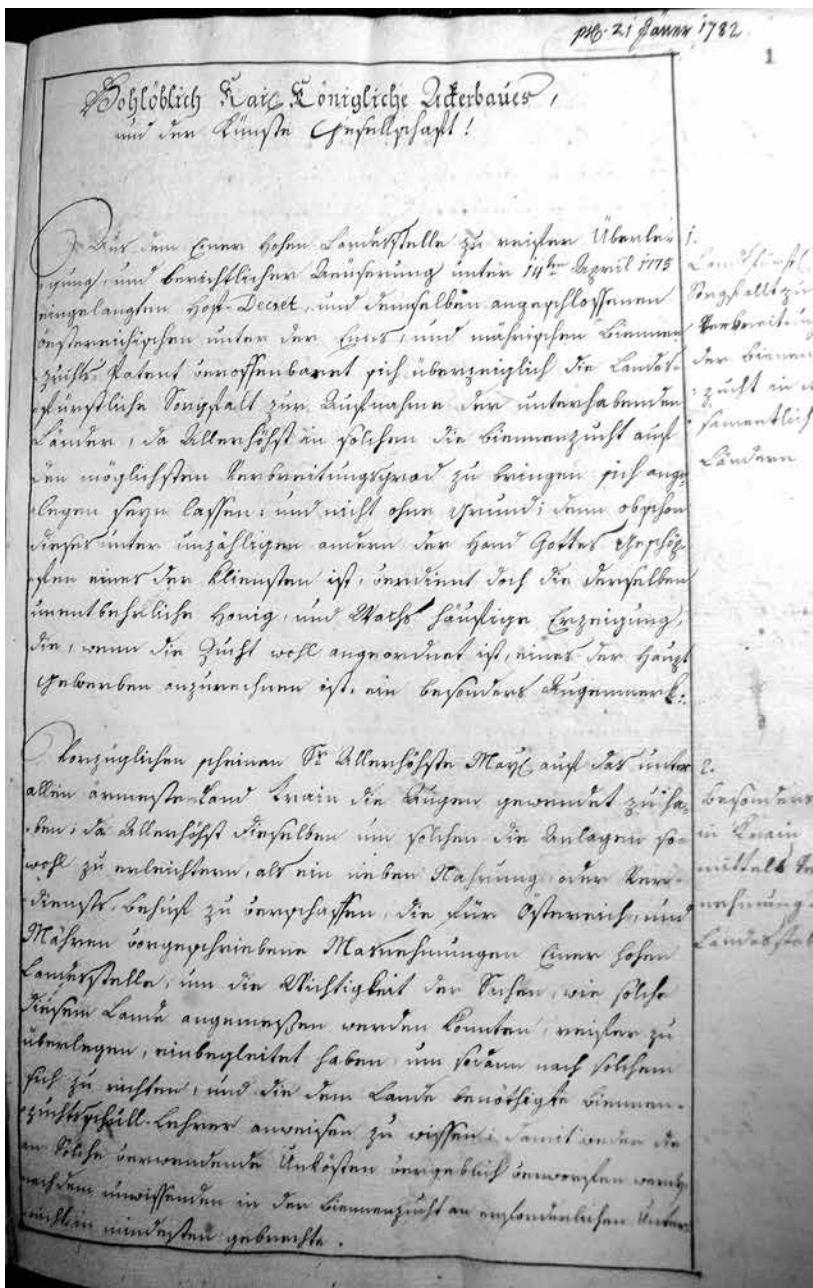
Pravila Petra Pavla Glavarja za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu iz leta 1781 =
Peter Pavel Glavars Regeln für die Bienenzucht-Gärtnerschule auf Landspreis aus dem Jahr
1781 = Peter Pavel Glavars rules for the apiculture-horticulture school at Lanšprež from
1781 / pripravil Andrej Šalehar ; [fotografije fototeka Antona Koželja, Andrej Šalehar ;
prevodi Mojca Savski, Krištof Savski]. - Novo mesto : Regijska čebelarska zveza Petra Pavla
Glavarja, 2013

ISBN 978-961-281-160-0

268889088

KAZALO

Pravila Petra Pavla Glavarja za čebelarstvo vrtnarsko šolo na Lanšprežu iz leta 1781	5
Izvleček	5
Peter Pavel Glavars Regeln für die Bienenzucht-Gärtnerschule auf Landspreis aus dem Jahr 1781	5
Abstrakt	5
Peter Pavel Glavar's Rules for the School of Apiculture-Horticulture at Lanšprež from 1781.	6
Abstract	6
Uvod	7
Material in metode dela	7
Rezultati	8
Splošni zapisi o pravilih	8
Predstavitev pravil.	9
A. pravilo: Osnutek ureditve državnega učitelja čebelarstva	9
B. pravilo: Osnutek za vajence	11
C. pravilo: Načrt za splošnokoristno čebelarstvo vrtnarsko šolo pod gospostvom Lanšprež	12
D. pravilo: Pouk za skrbnika	13
Razprava in zaključki	14
Povzetek	15
Zusammenfassung	16
Summary	19
Zahvala	20
Viri	21
Priloga - pravila	22
A. Osnutek ureditve državnega učitelja čebelarstva	22
B. Osnutek za vajence	24
C. Načrt za splošnokoristno čebelarstvo vrtnarsko šolo pod gospostvom Lanšprež.	25
D. Pouk za skrbnika	28
Dodatek	33
Prispevki k bibliografiji: Slovenske knjige in tiski s področja čebelarstva. Napisano do leta 1945	33
Časovni pregled slovenskih knjig in tiskov na področju čebelarstva napisane do leta 1945	37
Vir.	37

Naslovna listina »Predlog za dvig čebelarstva – Glavar 1781«
Zbirka rokopisov – AS SI 1073, 1/24 r, 13. st. – 1941

Pravila Petra Pavla Glavarja za čebelarstvo vrtnarsko šolo na Lanšprežu iz leta 1781

Izveček

Peter Pavel Glavar je objavil pravila za čebelarstvo vrtnarsko šolo na Lanšprežu kot priložo k razpravi »Predlog za dvig čebelarstva na Kranjskem«, ki jo je 17. decembra 1781 predložil kranjski kmetijski družbi. Pravila vključujejo: Osnutek ureditve državnega učitelja čebelarstva, osnutek za vajence, načrt za splošnokoristno čebelarstvo vrtnarsko šolo pod gospodstvom Lanšprež in pouk za skrbnika. Pravil za čebelarstvo šolo po vsebini in v obliki, kot jih je napisal Glavar, po do sedaj znanih podatkih nismo zasledili. Glavar je med drugim predpisal, da bo pouk v deželanskem (slovenskem) jeziku, da se bo čebelarilo v skupnih čebeljakih in da se na osnovi pregledov panjev določi potrebne ukrepe čebelarjenja. Pravila uradno niso bila potrjena in odobrena, ker je to preprečil dvorni dekret o ukinitvi javnih učiteljev čebelarstva, ki je bil izdan 31. oktobra 1781. Glavar pa je leta 1781 odprl čebelarstvo šolo na Lanšprežu.

Ključne besede: Glavar, pravila, 1781, čebelarstvo vrtnarska šola, Lanšprež

Peter Pavel Glavars Regeln für die Bienenzucht-Gärtnerschule auf Landspreis aus dem Jahr 1781

Abstrakt

Peter Pavel Glavar hat die Regeln für die Imker-Gärtnerschule auf Landspreis als Anlage zu der Abhandlung »Vorschlag für die Erbauung der Bienenzucht in Krain«, die er am 17. Dezember 1781 der Landwirtschafts-Gesellschaft in Krain vorlegte, verfasst. Die Regeln umfassen: Entwurf der Regelung für staatliche Bienenzuchtlehrer, Entwurf für Lehrlinge, Plan für eine gemeinnützige Imker-Gärtnerschule unter der Herrschaft Landspreis und Unterricht für den Besorger. Dem Inhalt und der Form nach ähnliche Regeln für eine Bienenzuchtschule, wie Glavar sie entworfen hat, haben wir nach den bisher bekannten Daten nicht entdeckt. Glavar hat unter anderem auch vorgeschrieben, dass der Unterricht in der Landessprache (Slowenisch) ablaufen wird, dass die Bienenzucht in gemeinsamen Bienenhäusern betrieben wird und dass auf Grund der Untersuchung der Bienenstöcke die nötigen Bienenzuchtmaßnahmen festgelegt werden. Die Regeln wurden nicht amtlich bestätigt und genehmigt, weil das durch das am 31. Oktober 1781 herausgegebene Hofdekret über die Auflösung der öffentlichen Bienenzuchtlehrer verhindert wurde. Glavar eröffnete die Imkerschule auf Landspreis im Jahre 1781.

Schlüsselwörter: Glavar, Regeln, 1781, Imker-Gärtnerschule, Landspreis

Peter Pavel Glavar's Rules for the School of Apiculture-Horticulture at Lanšprež from 1781

Abstract

Peter Pavel Glavar published his regulations for a school of apiculture and horticulture at Lanšprež as an appendix to his paper entitled »A Proposal to Develop Apiculture in Carniola«, submitted to the Carniolan agricultural association in 1781. The regulations include: a draft version of regulations concerning beekeeping teachers, a draft for students, a plan for a general school of beekeeping and gardening at Lanšprež, and a guide for caretakers. No regulations comparable in terms of contents and form to those Glavar produced have been found so far, according to accessible data. Among other regulations, Glavar also wrote that the language used in the school should be in the regional language (Slovenian), that common-use apiaries should be employed, and that apicultural measures should be based on examinations of individual hives. Due to a royal decree abolishing public teachers of apiculture, published 31 October 1781, the regulations were never confirmed and given assent. In that same year, Glavar opened his school of apiculture at Lanšprež.

Keywords: Glavar, regulations, 1781, school of apiculture and horticulture, Lanšprež

Uvod

V drugi polovici 18. stoletja je bil na Kranjskem na čebelarškem področju vodilni nedvomno Peter Pavel Glavar (1721-1784), duhovnik in lanšpreški gospod (lastnik graščine Lanšprež pri Mirni na Dolenjskem). Imel je veliko praktičnih izkušenj s čebelarjenjem in tudi bogato teoretično znanje. Poudarjal je pomen poučevanja in usposabljanja za čebelarstvo v čebelarških šolah in pravno ureditev čebelarških vprašanj. O čebelarški šoli, ki naj bi prispevala k premagovanju ovir pri izboljševanju čebelarstva, je Peter Pavel Glavar pisal že leta 1768 v svojem »Odgovoru« – Glavar (1768 – cit. Mihelič, 1934). »Odgovor« je bil neposredno ali pa vsaj posredno tudi ena od spodbud za ustanovitev dunajske čebelarske šole in izdajo čebelarskega patenta Marije Terezije (Bienenzuchtverbreitung, 1775). Prva čebelarška šola je odprla vrata leta 1770 v Augartenu na Dunaju in prvi učitelj čebelarstva je bil Slovenec Anton Janša. Dunajska dvorna pisarna je po izdaji čebelarskega zakona z instrukcijo za čebelarske mojstre (Bienenzuchtverbreitung..., Instruktion....., 1775) tega poslala skupaj s šestimi izvodi *Vollständige Lehre von der Bienenzucht* (prevod: *Popolen nauk o čebelarstvu* - Janša, 1775) tudi na Kranjsko, kjer ga je prejela tudi kranjska kmetijska družba. Zaprošila je nekatere člane, med njimi tudi Petra Pavla Glavarja, da napišejo mnenje, ali bi bilo koristno uveljaviti ta čebelarški patent tudi na Kranjskem. Glavar je zaradi bolezni in drugih zadržkov odgovoril obsežno, a pozno, ko ji je poslal: »Poročilo kmetijski družbi v Ljubljani z dne 17. decembra 1781 o potrebnih ukrepih za povzdigo čebelarstva na Kranjskem, o ustanovitvi čebelarske šole in organizaciji vaških čebelarskih zadrug.« Poročilo obsega 43 listov in na koncu so dodana pravila za čebelarsko šolo (12 listov).

Namen razprave je predstavitev Glavarjevih pravil za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu, njihova strokovna presoja in pomen za razvoj slovenskega in svetovnega čebelarstva. V dodatku je dodan spisek slovenskih knjig in tiskov s področja čebelarstva, napisano do leta 1945.

Material in metode dela

Prva napotila za iskanje gradiv so bila najdena v splošnih objavah o Petru Pavlu Glavarju in še posebej v sestavkih, ki jih je napisal Mihelič (1934 in 1976). Veliko koristnih informacij je tudi v objavah Dolenc (1983/1987) in Glonar (1938). Osnovna gradiva so bila najdena v Arhivu Republike Slovenije, kjer so bili pregledani naslednji fondi:

- SI AS 869 Glavar Peter Pavel, 1751 – 1784 (Fond)
- SI AS 751 Gospostvo Lanšprež, 1708 – 1864 (Fond)
- SI AS 1073 Zbirka rokopisov, 1/24 r, 13. stol. – 1941 (Fond)

Najdene rokopisne listine smo posneli in poiskali pomoč za branje in prevod, kar je opravil g. France Baraga. Za prevode je bila opravljena strokovna redakcija, ki sta jo opravila g. Janez Gregori, prof. biol. in avtor tega sestavka.

Rezultati

Splošni zapisi o pravilih

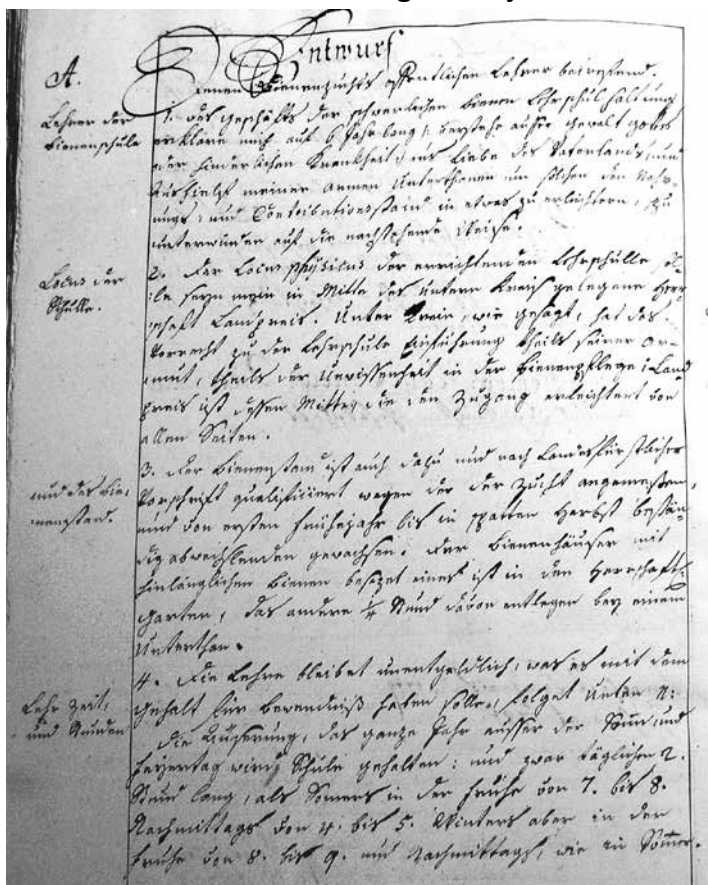
Glavarjeva pravila za čebelarstvo vrtnarsko šolo na Lanšprežu so sestavni del dokumenta, ki ga je predstavil Dolenc (1983/1987): *»Glavar, Peter Pavel: (Predlog za dvig čebelarstva) Iz leta 1782, 55 listov, 35,0 x 23,0 cm; papir, debele sive platnice iz lepenke, nemščina, gotica, kurziva, lepa izpisana pisava. To je predlog P. P. Glavarja na Hochlöbliche Kais. Königliche Ackerbauss und Künste Gesellschaft za dvig čebelarstva.«*

Mihelič (1976) o dokumentu piše: *»Poročilo kmetijski družbi v Ljubljani z dne 17. decembra 1781 o potrebnih ukrepih za povzdigo čebelarstva na Kranjskem, o ustanovitvi čebelarke šole in organizaciji vaških čebelarskih zadrug. To je Glavarjev doslej znani zadnji čebelarski spis, obsega 43 listov. Za poročilom sledi še: Osnutek za delo čebelarskih učiteljev, osnutek o pouku učencev, načrt splošne čebelarstvo-vrtnarske šole na gospostvu Lanšprež in načrt pouka za čebelarske čuvaje.«* Mihelič (1989) pa sporoča: *»Vnovič je leta 1781 poslal Kmetijski družbi v Ljubljani obširen dopis, v katerem se zavzema za ustanovitev čebelarke šole na Lanšprežu, za ustanavljanje vaških čebelarskih združenj, navaja program pouka na čebelarski šoli idr. Za učitelja se ponuja Glavar sam. Poučeval bi brezplačno, zaslužek, ki bi ga prejemal, pa bi porabil za nakup čebel za podložnike. Ker na vse to ni dobil od oblasti nobenega odgovora, je sam organiziral čebelarski pouk za podložnike in prvo čebelarsko vaško zadrugo.«*

O Glavarjevih pravilih poroča tudi Oražem (1999), ki poroča o rokopisu, kjer je predlagana čebelarska šola, da naj bi bila *»na Lanšprežu, ker je tam za praktičen pouk že na voljo 130 panjev. Glavar bi bil učitelj, ki pa bi poučeval brezplačno in bi denar za plačilo, ki bi ga prejemal, uporabil za nakup panjev za podložnike. Glavar še predlaga, kakšen naj bi bil predmetnik čebelarstvo-vrtnarske šole, ki naj bi dopolnilno poučevala učence tudi v branju in pisanju. Pouk bi bil za učence brezplačen ... za vrtnarje bi sprejemali v službo le tiste, ki so večji tudi čebelarstva. Šola bi se vsako leto začela v začetku marca in bi trajala do konca oktobra. Ob koncu dveletnega šolanja naj bi vsak učenec dobil na stroške stanovske blagajne po en panj čebel za začetek čebelarjenja«.*

Predstavitev pravil.

A. pravilo: Osnutek ureditve državnega učitelja čebelarstva

Pravilo: Osnutek ureditve državnega učitelja čebelarstva – uvodna stran – Glavar 1781
Zbirka rokopisov – AS SI 1073, 1/24 r, 13. st. - 1941

Pravilo »Osnutek ureditve državnega učitelja čebelarstva« vključuje 17 odstavkov.

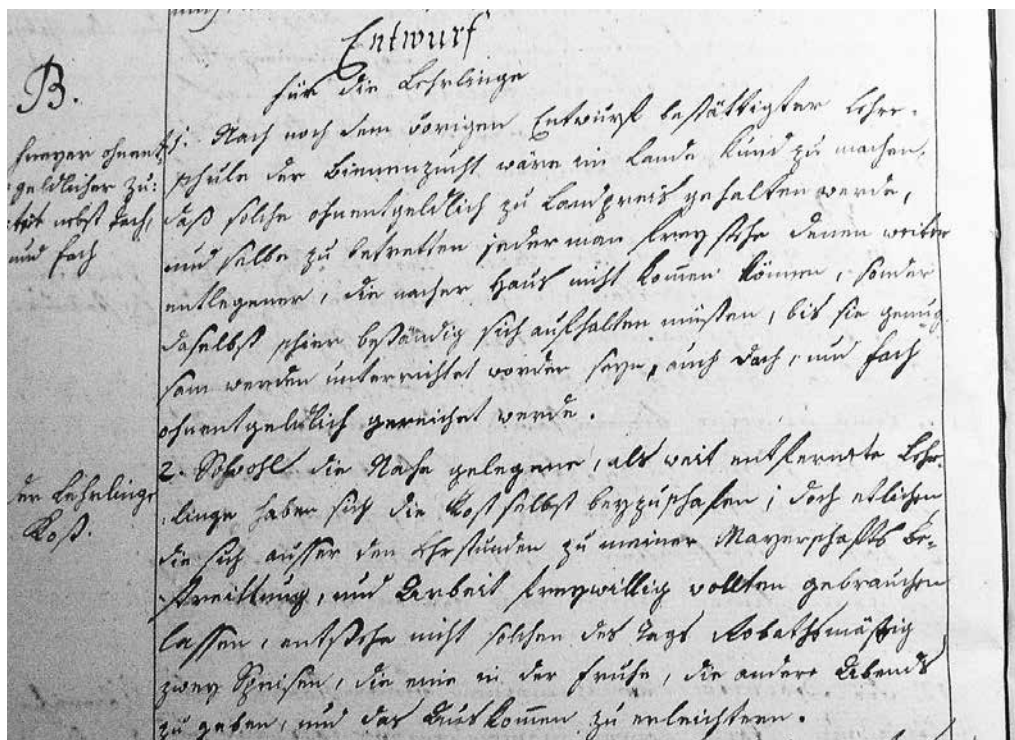
Delo državnega učitelja čebelarstva na čebelarško vrtnarski šoli na Lanšprežu je bil pripravljen prevzeti Glavar sam, in to brezplačno za dobo šestih let. Tako kot se je že v Odgovoru (1768) ponudil, da bo ob nedeljah brezplačno poučeval o čebelarjenju. S sredstvi, 300 gld, kolikor je bila takrat letna plača državnih učiteljev čebelarstva, je nameraval ustanoviti sklad za nabavo čebeljih panjev, da bi ustanovili čim več skupnih čebelnjakov. Glavarjev načrt je bil povsem realen, a žal prepozen, ker ga je prehitel dvorni dekret z dne 31.10.1781, ko so bili zaradi prevelikih stroškov ukinjeni vsi učitelji čebelarstva in za katerega Glavar po vsej verjetnosti še ni vedel.

Podobno kot na drugih takratnih čebelarških šolah je tudi Glavar predvidel, da bo pouk brezplačen. Tako je določal čebelarški patent Marije Terezije iz leta 1775 (Bienenzuchtverbreitung 1775). Določilo, da bo **pouk v deželnem (slovenskem) jeziku**, je potrebno posebej poudariti in je posebnega pomena. To je izjemno določilo za Kranjsko konec 18. stoletja in velik prispevek k uveljavitvi slovenskega jezika. Glavar je šolanje namenil podložnikom, ki so bili večji le domačega slovenskega jezika. V dvorni odredbi: Instrukcija za čebelarske mojstre (Instruktion für..., 1775) je med drugim določeno, da morajo biti predavanja razumljiva. Marija Terezija je v omenjeni instrukciji tudi odredila, da je osnova za pouk na javnih čebelarških šolah Janšev čebelarški nauk. Glavar temu pritrjuje, a hkrati tudi določa, da naj se doda še vse stvari, ki jih Janša ne obravnava. To je razvidno iz razlik med Janšev *Razpravo o čebelnih rojih* in Glavarjevimi delom *Pogovor o čebelnih rojih*, ki jih je predstavil Mihelič (1976). Ugotovil je, da je v Glavarjevi knjigi med 691 odstavki kar 296 (42,8%) odstavkov originalnih Glavarjevih, le 233 odstavkov (33,7%) originalnih Janševih in 162 odstavkov (23,4%) od Glavarja dopoljenih Janševih odstavkov. Glavarjeva slovenska knjiga o čebelarstvu, ki jo je napisal leta 1776, ni bila natisnjena, ker naj bi bila izgubljena. Glavar poudarja potrebo po slovenskem čebelarškem čtivu in da jo je treba napisati na novo, če se že napisane ne bo našlo.

Glavar je poznal določilo, da morajo učitelji čebelarstva opraviti šolanje na dunajski čebelarški šoli in uspešno opraviti tudi izpit za učitelja čebelarstva (5. člen – Instruktion.... 1775). Temu se je hotel nekako izogniti, ko piše, da sicer nima nič proti preverjanju na Dunaju, a meni, da to ni potrebno zaradi visokih potnih stroškov, starosti in njegovega splošno znanega znanja o čebelarjenju in sposobnosti za javno poučevanje. Glavar v svojih pravilih dosledno uveljavlja določila čebelarškega patenta iz leta 1775, še posebej, da je čebelarstvo oproščeno vseh dajatev kot na primer cestnine pri prevozu panjev na pašo in s paše, mitnine in drugo.

Zanimiva je tudi ideja skupnih čebelnjakov, ki bi imeli prednost pred zasebnimi čebelnjaki. Glavar to predlaga iz različnih razlogov in med njimi je tudi ta, da bi te skupne čebelnjake vodili in oskrbovali usposobljeni skrbniki, ki bi se izšolali na čebelarstvo vrtnarski šoli. Za zasebne čebelnjake, kjer je po čebelarškem patentu vsakemu podložniku dovoljeno poljubno število panjev, meni, da bodo ti zaradi skupnih čebelnjakov postopoma v obdobju dveh let ukinjeni sami po sebi.

B. pravilo: Osnutek za vajece

Pravilo: Osnutek za vajece – uvodna stran – Glavar 1781

Zbirka rokopisov – AS SI 1073, 1/24 r, 13. st. - 1941

Pravilo »Osnutek za vajece« vključuje 10 odstavkov.

Za vajece Glavar predpisuje, da so stari 15 do 20 let, uka željni, pošteni in sposobni fantje. Prednost daje tistim, ki znajo brati in pisati v deželnem (slovenskem) jeziku. Če pa tega ne znajo, jih bodo to učili graščinski gospodarski uslužbenci, da bodo, ko bodo nastavljeni za skrbnike čebelnjakov, lahko vodili potrebno evidenco. Glavar priporoča, da bi morali bodoči vrtnarji oskrbovati tudi čebelnjake, kar naj bi bilo tudi zakonsko predpisano. Šolanje se prične na začetku marca in konča konec meseca oktobra. Vajenci, ki bodo usposobljeni, bodo odpuščeni in vsaj najboljši bodo za nagrado dobili en panj. Drugi, ki ne bodo izdelali, pa ostanejo na šoli toliko časa, da se usposobijo. V zimskem času bi se ti usposabljali tudi v mizarstvu, da bodo večji v izdelavi panjev in podlog zanje.

C. pravilo: Načrt za splošnokoristno čebelarstvo vrtnarsko šolo pod gospodstvom Lanšprež

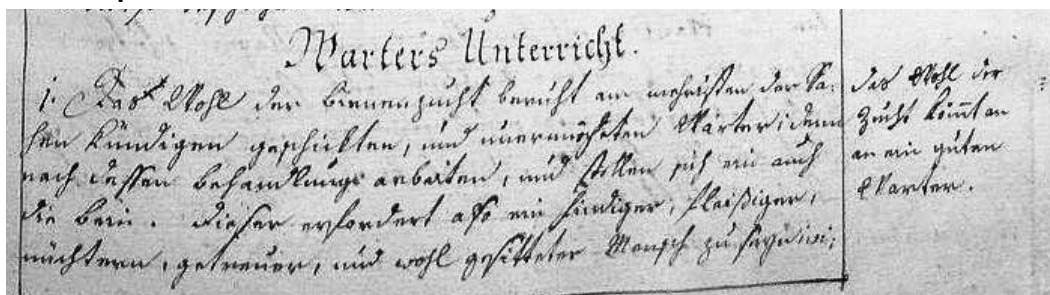
**Pravilo: Načrt za splošnokoristno čebelarstvo vrtnarsko šolo pod gospodstvom Lanšprež – uvodna stran – Glavar 1781
Zbirka rokopisov – AS SI 1073, 1/24 r, 13. st. - 1941**

Pravilo »Načrt za splošnokoristno čebelarstvo vrtnarsko šolo pod gospodstvom Lanšprež« vključuje 17 odstavkov.

Pri čebelarstvu vrtnarski šoli pod gospodstvom Lanšprež je dan poudarek skupnim čebeljakom, ki bi imeli po 120 panjev. Glavnico za njihovo ureditev, ki naj bi bila stalna, bi predstavljalo plačilo za državnega učitelja v višini 300 gld, in v šestih letih bi se zbralo skupaj 1800 gld, kar bi omogočilo postavitev in ureditev šestih skupnih čebeljakov. Tudi za kritje med letom nastalih dodatnih stroškov bi bil Glavar pripravljen prispevati. Vsak skupni čebeljak bi imel dobro poučenega skrbnika, ki bi bil zavezan, od marca do oktobra od jutra do večera paziti na čebele, in bi mu pripadala primerna letna plača iz skupnega dobička.

Nove čebelje družine (naravni in umetni roji) bi bile namenjene za dopolnitev ali nove skupne čebeljake in se ne bi štejele v prirejo. V skupno čebelarstvo bi lahko vstopil, pa tudi iz njega izstopil vsak lanšpreški podložnik. Nadzor in vodstvo skupnih čebeljakov bi imelo gospodstvo Lanšprež, vsak pa bi imel tudi odbor. Skrbnik bi beležil vse stroške (čebelarstva oprema, deske za panje in drugo) in prihodke od medu ter voska. Ob koncu leta bi se naredil letni obračun. Od čistega letnega dobička bi se najprej namenilo 10% za napravo in postavitev novih čebeljakov ter za nakup novih panjev, nato bi se izplačala skrbnikova plača in ostanek namenil članom skupnosti (3/4 podložnikom in 1/4 gospodstvu). Glavar meni, da bi imeli pri izplačilu prednost revnejši podložniki.

D. pravilo: Pouk za skrbnika

Pravilo: Pouk za skrbnika – uvodna stran – Glavar 1781
Zbirka rokopisov – AS SI 1073, 1/24 r, 13. st. - 1941

Pravilo: Pouk za skrbnika vključuje 32 odstavkov.

Glavar odločno trdi, da sta za vzrejo čebel potrebna znanje ter usposobljenost, in meni, da so za skrbnike primerni le iznajdljivi, marljivi, trezni, zvesti in dobro vzgojeni ljudje. Skrbnik mora svojemu gospodu redno poročati in točno izvesti vse njegove ukaze. Prepovedano je svojeglavo in samovoljno postopanje, ukrepanje.

Zahtevano je, da je skrbnik stalno, vseh osem mesecev, prisoten pri čebelnjaku in ni mu dovoljeno, da bi si iskal dodatne zasluge. Dovoljeno je, da se v prostem času ukvarja s pletenjem, izdelavo slamnikov in podobnim, za kar naj bi bil posebej izučen, ter si tako lahko pridobi postranski zaslužek. Za zagotovitev stalne prisotnosti je namenjena tudi v bližini čebelnjaka postavljena uta, da bi ga varovala pred soncem in dežjem.

Podrobneje je o Glavarjevem načinu čebelarjenja, ki ga je zasnoval na osnovi svojih dolgoletnih izkušenj, pisal Mihelič (1976). Tako je v pravilu tudi zasnoval učenje tehnik čebelarjenja: preglede, ocenjevanje, razvrščanje in označevanje panjev, spremljanje pregledov panjev, dogodkov in ukrepanj ter vodenje evidence, zapisnikov o vsem tem. Preglede panjev se opravi trikrat na leto – spomladi, ob kresu in na vse svete - in pri tem opravi čiščenje panjev ter oceni moč družine (pet razredov), zalego (pet razredov) ter hudo gnilobo čebelje zalege. Na osnovi teh ocen se razvrsti panje v šest razredov in za vsak razred določi postopke potrebnih čebelarskih opravil: krmljenje, ponovni pregledi, dodajanje matic, podstavkov in nadstavkov in drugo. Zelo sistematičen, strokoven in pedagoško uspešen pristop, ki ga Glavar v zasnovi omenja že v Odgovoru (Glavar, 1768). V Janševih knjigah ta sistem ni opisan. Nekatera opisana čebelarska opravila so v rabi še danes.

Ob cvetenju ajde je najpomembnejši čas nabiranja medu in skrbnik pazi, da imajo čebele za delo dovolj prostora z dodajanjem podstavkov in nadstavkov. Jeseni se opravi tehtanje, pripravi panje za zimo in poskrbi za zalogo medu za pitanje. Vsakodnevna opravila vključujejo jutranji in popoldanski pregled ter večkrat dnevni obhod čebelnjaka, preglede posameznih sumljivih panjev in opazovanje stanja čebel. Pozimi skrbnik pazi, da v panje ne zaidejo škodljivci, kot so miši, rovke.

Skrbnik naj bi ne imel svojih čebel, da ne bi prišlo do suma poneverb pri krmljenju, rojih in podobno. Ima pa pravico, da svoje čebele pri jesenskem tehtanju vključi v skupno rabo, kar se mu celo svetuje, da bo skrbneje varoval celotni čebelnjak.

Razprava in zaključki

Čebelarstvo, morda bolj učni načrt čebelarstva, po katerem je na Dunaju učil Janša, je kmalu po njegovi smrti zapisal Kratzer (1774). Predstavil ga je kot deset pogovorov, ki se zvrstijo v petih dneh. Na koncu so dodana kratka navodila, kako in na kaj je treba vsak mesec posebno paziti pri čebelarjenju. Janšev način čebelarjenja je poimenoval novi avstrijski način gojenja čebel. Predpisan je tudi v čebelarskem patentu in priloženih instrukcijah za čebelarske mojstre - (Bienenzuchtverbreitung....., Instruktion....., 1775). Ti zapisi so med prvimi zapisi o poučevanju čebelarstva. V drugi točki Instruktion (1775) je zapisana zahteva, da se pri naročilu čebelnjakov s potrebnimi panji upoštevajo preskušena načela prvega dunajskega čebelarskega učitelja Janše. Peta točka določa, da ne more biti v deželah nihče sprejet za javnega učitelja čebelarstva, kdor se ni učil na glavni čebelarški šoli na Dunaju, kdor ni bil izprašan od tamkajšnjega prvega učitelja in kdor ne prinese s seboj spričevala, da ni samo usposobljen, da sam vodi čebelarstvo, ampak da ima tudi sposobnosti, da o tem poučuje druge. Pravila za čebelarstvo šolo po vsebini in v obliki, kot jih je napisal Glavar, po do sedaj znanih podatkih nismo zasledili. Napisal je štiri pravila, ki jih je vsebinsko prilagodil udeležencem šole in tudi gospodarskim razmeram na gospostvu Lanšprež. S poučevanjem čebelarstva je želel svojim podložnikom pomagati iz njihovega slabega gmotnega stanja in razširjati čebelarstvo kot pomembno gospodarsko panogo. Pri tem je poleg tedanjih splošno znanih tehnik čebelarjenja upošteval tudi zakonska določila Marije Terezije in svoje dolgoletne izkušnje ter postopke ravnanja s čebelami. Med določili posebej izstopajo:

- pouk v deželnem (slovenskem) jeziku,
- organiziranje skupnih čebelnjakov,
- dopolnjen Janšev čebelarški nauk,
- prednost imajo vajenci, ki znajo brati in pisati,
- šolanje poteka od začetka marca do konca oktobra na posestvu Lanšprež,
- v skupno čebelarstvo lahko vstopi vsak lanšpreški podložnik,
- stalna prisotnost skrbnika skupnega čebelnjaka od marca do oktobra,
- sistematično pregledovanje panjev in spremljanje stanja,
- pregledi panjev, razvrstitev v šest razredov in določitev ukrepov čebelarjenja,
- vodenje zapisnikov o stanju panjev,
- jesenska tehtanja in letni obračun.

Glavar je v pravila vključil svoje bogato teoretično znanje in dolgoletne praktične izkušnje s čebelarjenjem. Glavarjeva pravila niso bila uradno potrjena in

odobrena, ker je to preprečil dvorni dekret o ukinitvi javnih učiteljev čebelarstva, ki je bil izdan 31. oktobra 1781. Predstavljajo pa enkrat in zelo pomemben dokument iz zgodovine svetovnega in še posebej slovenskega čebelarstva. Iz Glavarjevega pisma Tomlju z dne 28. novembra 1781 (cit. Glonar – 1938) pa je razvidno, da je Glavar čebelarsko šolo odprl, ker piše *»Moji dečki ... sedaj imam vsak večer z njimi pouk, ki ga zvesto poslušajo.«*

Povzetek

V drugi polovici 18. stoletja je bil na Kranjskem na čebelarskem področju vodilni nedvomno Peter Pavel Glavar (1721-1784), duhovnik in lanšpreški gospod (lastnik graščine Lanšprež pri Mirni na Dolenjskem). Imel je veliko praktičnih izkušenj s čebelarjenjem in tudi bogato teoretično znanje. Poudarjal je pomen poučevanja in usposabljanja za čebelarstvo v čebelarskih šolah in pravno ureditev čebelarskih vprašanj. O čebelarski šoli, ki naj bi prispevala k premagovanju ovir pri izboljševanju čebelarstva, je Peter Pavel Glavar pisal že leta 1768 v svojem »Odgovoru« – Glavar (1768 – cit. Mihelič, 1934). »Odgovor« je bil neposredno ali pa vsaj posredno tudi ena od spodbud za ustanovitev dunajske čebelarske šole in izdajo čebelarskega patenta Marije Terezije (Bienenzuchtverbreitung, 1775). Prva čebelarska šola je odprla vrata leta 1770 v Augartenu na Dunaju in prvi učitelj čebelarstva je bil Slovenec Anton Janša. Čebelarski nauk, morda bolj učni načrt čebelarstva, po katerem je na Dunaju učil Janša, je kmalu po njegovi smrti zapisal Kratzer (1774). Predstavil ga je kot deset pogovorov, ki se zvrstijo v petih dneh. Na koncu so dodana kratka navodila, kako in na kaj je treba vsak mesec posebno paziti pri čebelarjenju. Janšev način čebelarjenja je poimenoval novi avstrijski način gojenja čebel. Predpisan je tudi v čebelarskem patentu in priloženih instrukcijah za čebelarske mojstre - (Bienenzuchtverbreitung....., Instruktion....., 1775). Ti zapisi so med prvimi zapisi o poučevanju čebelarstva. V drugi točki Instruktion (1775) je zapisana zahteva, da se pri naročilu čebelnjakov s potrebnimi panji upoštevajo preskušena načela prvega dunajskega čebelarskega učitelja Janše. Peta točka določa, da ne more biti v deželah nihče sprejet za javnega učitelja čebelarstva, kdor se ni učil na glavni čebelarski šoli na Dunaju, kdor ni bil izprašan od tamkajšnjega prvega učitelja in kdor ne prinese s seboj spričevala, da ni samo usposobljen, da sam vodi čebelarstvo, ampak da ima tudi sposobnosti, da o tem poučuje druge.

Dunajska dvorna pisarna je po izdaji čebelarskega zakona z instrukcijo za čebelarske mojstre (Bienenzuchtverbreitung....., Instruktion....., 1775) tega poslala skupaj s šestimi izvodi Vollständige Lehre von der Bienenzucht (prevod: Popolen nauk o čebelarstvu - Janša, 1775) tudi na Kranjsko, kjer ga je prejela tudi kranjska kmetijska družba. Zaposila je nekatere člane, med njimi tudi Petra Pavla Glavarja, da napišejo mnenje, ali bi bilo koristno uveljaviti ta čebelarski patent tudi na Kranjskem. Glavar je zaradi bolezni in drugih zadržkov odgovoril obsežno, a pozno, ko ji je poslal: »Poročilo kmetijski družbi v Ljubljani z dne 17. decembra 1781 o

potrebnih ukrepov za *povzdigo čebelarstva na Kranjskem, o ustanovitvi čebelarške šole in organizaciji* vaških čebelarških zadrug.« *Poročilo obsega 43 listov in na koncu so dodana pravila za čebelarško šolo: Osnutek ureditve državnega učitelja čebelarstva, osnutek za vajence, načrt za splošnokoristno čebelarstvo vrtnarsko šolo pod gospodstvom Lanšprež in pouk za skrbnika (12 listov).*

Pravil za čebelarško šolo po vsebini in v obliki, kot jih je napisal Glavar, po do sedaj znanih podatkih nismo zasledili. Napisal je štiri pravila, ki jih je vsebinsko prilagodil udeležencem šole in tudi gospodarskim razmeram na gospodstvu Lanšprež. S poučevanjem čebelarstva je želel svojim podložnikom pomagati iz njihovega slabega gmotnega stanja in razširjati čebelarstvo kot pomembno gospodarsko panogo. Pri tem je poleg tedanjih splošno znanih tehnik čebelarjenja upošteval tudi zakonska določila Marije Terezije in svoje dolgoletne izkušnje ter postopke ravnanja s čebelami. Med določili posebej izstopajo:

- pouk v deželni (slovenski) jeziku,
- organiziranje skupnih čebelnjakov,
- dopolnjen Janšev čebelarški nauk,
- prednost imajo vajenci, ki znajo brati in pisati,
- šolanje poteka od začetka marca do konca oktobra na posestvu Lanšprež,
- v skupno čebelarstvo lahko vstopi vsak lanšpreški podložnik,
- stalna prisotnost skrbnika skupnega čebelnjaka od marca do oktobra,
- sistematično pregledovanje panjev in spremljanje stanja,
- pregledi panjev, razvrstitev v šest razredov in določitev ukrepov čebelarjenja,
- vodenje zapisnikov o stanju panjev,
- jesenska tehtanja in letni obračun.

Glavar je v pravila vključil svoje bogato teoretično znanje in dolgoletne praktične izkušnje s čebelarjenjem. Glavarjeva pravila niso bila uradno potrjena in odobrena, ker je to preprečil dvorni dekret o ukinitvi javnih učiteljev čebelarstva, ki je bil izdan 31. oktobra 1781. Predstavljajo pa enkrat in zelo pomemben dokument iz zgodovine svetovnega in še posebej slovenskega čebelarstva. Iz Glavarjevega pisma Tomlju z dne 28. novembra 1781 (cit. Glonar – 1938) pa je razvidno, da je Glavar čebelarško šolo odprl, ker piše »*Moji dečki ... sedaj imam vsak večer z njimi pouk, ki ga zvesto poslušajo.*«

Zusammenfassung

In der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts war in Krain auf dem Gebiet der Bienenzucht der Leitende zweifellos Peter Pavel Glavar (1721-1784), Pfarrer und Herr von Landspreis (Eigentümer des Schlosses Landspreis bei Neudegg in Unterkrain). Er hatte viel praktische Erfahrung mit der Bienenzucht und auch ein reiches theoretisches Wissen. Er betonte die Bedeutung des Unterrichts und der Ausbildung für die Bienenzucht in Bienenzuchtschulen und eine rechtliche Regelung von Bienenzuchtfragen. Über eine Bienenzuchtschule, die zu der Überwindung von

Schwierigkeiten bei der Verbesserung der Bienenzucht beitragen sollte, schrieb Peter Pavel Glavar schon 1768 in seiner »Antwort« – Glavar (1768 – zit. Mihelič, 1934). Die »Antwort« war unmittelbar oder wenigstens mittelbar eine von den Anregungen für die Gründung der Wiener Bienenzuchtschule und die Erteilung des Bienenzuchtpatentes durch Maria Theresia (Bienenzuchtverbreitung, 1775). Die erste Bienenzuchtschule wurde 1770 in Augarten in Wien eröffnet, und der erste Bienenzuchtlehrer war der Slowene Anton Janša. Seine Bienenzuchtlehre, vielleicht sollten wir besser Lehrplan für die Bienenzucht sagen, nach dem Janša in Wien lehrte, wurde bald nach seinem Tod von Kratzer (1774) niedergeschrieben. Er hat ihn als zehn Gespräche, die über fünf Tage stattfinden, dargestellt. Am Ende sind kurze Anleitungen, wie und worauf jeden Monat in der Imkerei besonders geachtet werden muss, gegeben. Janšas Bienenzuchtmethode wurde die neue österreichische Methode der Bienenzucht genannt. Sie ist auch im Bienenzuchtpatent und in den beigeschlossenen Instruktionen für Bienenzuchtmeister - (Bienenzuchtverbreitung, Instruktion....., 1775) vorgeschrieben. Das sind eine der ersten Aufzeichnungen über den Bienenzuchtunterricht. Der zweite Punkt der Instruktion (1775) enthält die Forderung, bei der Bestellung von Bienenhäusern mit den benötigten Bienenstöcken die bewahrten Grundsätze des ersten Wiener Bienenzuchtlehrers Janša zu befolgen. Punkt fünf bestimmt, dass in den Ländern niemand als öffentlicher Bienenzuchtlehrer anerkannt werden kann, wenn er nicht auf der Hauptbienenzuchtschule in Wien gelehrt hat, von dem dortigen Hauptlehrer geprüft worden ist und nicht ein Zeugnis mitbringt, dass er nicht nur befähigt ist, selber die Bienenzucht zu leiten, sondern auch die Fähigkeit besitzt, andere darin zu belehren.

Die Wiener Hofkanzlei hat nach der Herausgabe des Bienenzuchtgesetzes mit der Instruktion für Bienenzuchtmeister (Bienenzuchtverbreitung....., Instruktion....., 1775) diesen zusammen mit sechs Exemplaren der Vollständigen Lehre von der Bienenzucht (slowenisch: Popolen nauk o čebelarstvu - Janša, 1775) auch nach Krain geschickt, wo er auch von der Landwirtschafts-Gesellschaft in Krain erhalten wurde. Diese bat einige ihrer Mitglieder, unter ihnen auch Peter Pavel Glavar, eine Meinung zu verfassen, ob es nützlich wäre, dieses Bienenzuchtpatent auch in Krain geltend zu machen. Glavar antwortete aus Krankheits- und anderen Gründen spät, aber umfassend, als er ihr den »Bericht der Landwirtschafts-Gesellschaft in Laibach vom 17. Dezember 1781 über die nötigen Maßnahmen für die Erbauung der Bienenzucht in Krain, über die Gründung einer Bienenzuchtschule und den Aufbau von dörflichen Bienenzuchtgenossenschaften« zuschickte. Der Bericht umfasst 43 Blätter und am Ende sind die Regeln für die Bienenzuchtschule angeschlossen: Entwurf der Regelung für staatliche Imkereilehrer, Entwurf für Lehrlinge, Plan für eine gemeinnützige Imker-Gärtnerschule unter der Herrschaft Landspreis und Unterricht für den Besorger (12 Blätter).

Dem Inhalt und der Form nach ähnliche Regeln für eine Bienenzuchtschule,

wie Glavar sie entworfen hat, haben wir nach den bisher bekannten Daten nicht entdeckt. Er hat vier Regeln festgehalten, die er dem Inhalt nach den Teilnehmern der Schule und auch der wirtschaftlichen Situation auf der Herrschaft Landspreis angepasst hat. Mit dem Bienenzuchtunterricht wollte er seinen Untertanen aus ihrer schlechten materiellen Situation helfen und die Bienenzucht als wichtigen Wirtschaftszweig verbreiten. Dabei hat er nicht nur die allgemein bekannten Bienenzuchttechniken, sondern auch die Vorschriften der Kaiserin Maria Theresia und seine langjährigen Erfahrungen und Methoden für die Bienenbehandlung berücksichtigt. Besonders wichtig sind die folgenden Punkte:

- Unterricht in der Landessprache (Slowenisch),
- Aufbau von gemeinsamen Bienenhäusern,
- ergänzte Bienenzuchtlehre von Janša,
- Vorrang haben Lehrlinge, die lesen und schreiben können,
- die Ausbildung erfolgt ab Anfang März bis Ende Oktober auf dem Anwesen Landspreis,
- in die gemeinsame Bienenzucht kann jeder Untertan von Landspreis eintreten,
- ständige Anwesenheit des Besorgers des gemeinsamen Bienenhauses von März bis Oktober,
- systematische Prüfung der Bienenstöcke und Überwachung des Zustandes,
- Prüfungen der Bienenstöcke, Klassifizierung in sechs Klassen und Festlegung der Bienenzuchtmaßnahmen,
- Protokollführung über den Zustand der Bienenstöcke,
- herbstliche Wägung und jährliche Abrechnung.

Glavar hat in seine Regeln sein reiches theoretisches Wissen und langjährige praktische Erfahrungen in der Bienenzucht aufgenommen. Die Regeln wurden jedoch nicht amtlich bestätigt und genehmigt, weil das durch das am 31. Oktober 1781 herausgegebene Hofdekret über die Auflösung der öffentlichen Bienenzuchtlehrer verhindert wurde. Sie stellen aber ein einmaliges und sehr wichtiges Dokument aus der Geschichte der Bienenzucht in der Welt und besonders in Slowenien dar. Aus einem Brief, den Glavar an Tomelj am 28. November 1781 (zit. Glonar – 1938) geschickt hat, können wir ersehen, dass Glavar seine Bienenzuchtschule eröffnete, denn er schreibt »*Meine Buben ... jetzt habe ich jeden Abend mit ihnen Unterricht, dem sie treu folgen ...*«

Summary

In the second half of the 18th Century, there is no doubt that Peter Pavel Glavar (1721-1784), a priest and sire of Lanšprež (owner of the Lanšprež Castle at Mirna, Lower Carniola) was the leading Carniolan expert in apiculture. He had much practical experience in beekeeping, as well as a wealth of theoretical knowledge. He stressed the importance of using schools of apiculture to educate and provide practical instruction, and also advocated that apicultural questions be defined by law. He had already written about his plans for a school of apiculture, which was to help overcome obstacles when developing apiculture, in 1768 in his »Response« (Glavar, cited in Mihelič, 1934). The »Response« was directly, or at least indirectly, also one of the reasons behind the organisation of the school of apiculture in Vienna, and the publication of the Apiculture Patent by Maria Theresa, Archduchess of Austria (Bienenzuchtverbreitung, 1775). The first school of apiculture was opened in 1770 in Augarten in Vienna, and the first teacher of apiculture was the Slovenian Anton Janša. The study guide to apiculture which Janša used in Vienna was written down soon after Janša died by Kratzer (1774). It was presented as ten discussions, which are spread over five days. At the end, there is a short guide on how and what is to be looked in apiculture after in each month. Janša's approach was renamed the new Austrian method of apiculture. It is also codified in the Apiculture Patent and the included instructions for teachers of apiculture (Bienenzuchtverbreitung...., Instruktion....., 1775). These are some of the first written texts about apiculture teaching. In the second point of Instruktion (1775), a requirement is set for Janša's tested principles to be followed when ordering apiaries with specialist hives. Point five states that anyone who did not study at the Vienna school, who has not been assessed by the head teacher there, and who does not bring with them their diploma, cannot be confirmed as a public instructor of apiculture as they do not have neither the ability keep bees on their own, neither can they instruct others on how to do it.

After the Vienna court office published the Apiculture Patent with instructions for teachers, they also sent it, along with six copies of Janša's Complete Guide to Beekeeping (Vollständige Lehre von der Bienenzucht, 1775), to Carniola, where it was received by the local agricultural association. This asked some of its members, among them Peter Pavel Glavar, to submit their opinions on whether this law should be implemented in Carniola. Glavar was ill at the time and had other engagements, so he was not able to answer before 1781, when he submitted a late but comprehensive text entitled »A Report to the Agricultural Association in Ljubljana, 17 December 1781, about the Necessary Measures to Develop Apiculture in Carniola, about the Establishment of the School of Apiculture, and the Establishment of Village Apiculture Collectives«. The report is 43 pages long and includes the regulations regarding a school of apiculture: a draft version of regulations concerning beekeeping teachers, a draft for students,

a plan for a general school of beekeeping and gardening at Lanšprež, and a guide for caretakers (12 pages).

No regulations for a school of apiculture comparable to those written by Glavar have been found, according to accessible data. He wrote four regulations and adapted their content to the needs of participants as well as to the economic situation on the Lanšprež estate. By teaching apiculture, he wished to help his serfs to rise from their poor material situation, and diffuse apiculture as an important part of the economy. Along with the apicultural techniques which were part of general knowledge at the time, he took into account Maria Theresa's legal requirements and his own long experience and procedures. The following requirements are particularly striking:

- Instruction in the regional language (Slovenian),
- Use of common apiaries,
- Janša's guide with additions,
- Literate participants are given priority,
- Instruction is held between the beginning of March and the end of October at the Lanšprež estate,
- Any serf at Lanšprež can enter into the common apiary,
- A caretaker is present permanently at the common apiary from March to October,
- Systematic examinations of hives and tracking of their state,
- Examination of hives, sorting into six categories, deciding on apicultural measures,
- Keeping logs about the state of the hives,
- Autumn weighing and yearly accounts.

Glavar included his rich theoretical knowledge and long practical experience with apiculture in his guide. Due to a royal decree, made on 31 October 1781, which abolished public apiculture teachers, his regulations were never confirmed and given assent. They represent a unique and very important document from the history of apiculture in the world, and especially in Slovenia. From his letter to Tomelj, from 28 November 1781 (cited in Glonar, 1938), it is possible to deduct that Glavar opened his school, as he writes about »His boys« with whom he has »lessons every evening« and who »follow it faithfully«.

Zahvala

Gospod France Baraga je prebral in prevedel Glavarjeve rokopise. Gospod Janez Gregori, prof. biol., je nesebično pomagal pri strokovni redakciji Glavarjevih pravil. Obema se najtopleje zahvaljujem.

Viri

1. Arhiv Republike Slovenije – fondi: SI AS 869 Glavar Peter Pavel, 1751 – 1784, SI AS 751 Gospostvo Lanšprež, 1708 – 1864, SI AS 1073 Zbirka rokopisov, 1/24 r, 13. stol. – 1941
2. Bienenzuchtsverbreitung, 8. April 1775. V: Sammlung Verordnungen und Gesetze vom Jahre 1740. bis 1780. Dunaj 1786-1787, zvezek VII, št. 1680, str. 204-208 (<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=tgb&datum=1776&page=205&size=45> – 4. 9.2013)
3. Dolenc, Milan. Bibliografija rokopisnih ljudsko-medicinskih bukev in zapisov s slovenskega etničnega območja. 31(1983/1987), str. 31 – 74, Slovenski etnograf (<http://www.dlib.si/results/?query=%27source%3dznanstveno+%c4%8dasopisje%40AND%40issue%3d1%40AND%40year%3d1983%2f1987%40AND%40srel%3dSlovenski+etnograf%27&browse=znanstveno%20%C4%8Dasopisje&sortDir=DESC&sort=date&node=besedila/5-141-24&pageSize=25> – 4. 9. 2013)
4. Glavar, Peter Pavel. Vorschlag Beantwortung zur Verbesserung der Bienenzucht in den Kaysl. Königl. Erb-ländern (Prevod: Predlog odgovora za izboljšanje čebelarstva v c. kr. dednih deželah). Iz leta 1768, 26 strani. (AS SI 869 Glavar Peter Pavel, 1751 – 1784)
5. Glavar, P.P. Odgovor na predlog za izboljšanje čebelarstva v c. kr. dednih deželah. str. 11 – 38. Napisano 1768, prevod Mihelič Stane. V: Mihelič, Stane. Anton Janša. Slovenski čebelar. Čebelarstvo društvo za Slovenijo. Ljubljana 1934, 163 strani
6. Glavar, Peter Pavel. Hochlöbliche Kais. Königliche Ackerbauss und Künste Gesellschaft (Predlog za dvig čebelarstva). V dodatku so pravila za čebelarstvo vrtnarsko šolo na Lanšprežu. Iz leta 1781, 55 listov. (Zbirka rokopisov – ARS SI 1073, 1/24 r, 13. st. - 1941)
7. Glonar, Joža. Peter Pavel Glavar. 41(1938)7, str. 105 –109 in št. 8, str. 121 – 123 in št. 9, str. 139 – 140 in št. 10, str. 152 – 154 in št. 11, str. 169 – 171 in št. 12, str. 185 - 186, Slovenski čebelar (<http://www.dlib.si/results/?query=%27source%3dznanstveno+%c4%8dasopisje%40AND%40issue%3d7%40AND%40year%3d1938%40AND%40srel%3dSlovenski+%c4%8debelaar%27&browse=znanstveno%20%C4%8Dasopisje&sortDir=DESC&sort=date&node=besedila/5-139-39&pageSize=25> – 4.9.2013)
8. Instruktion für die Bienenmeister. V: Sammlung Verordnungen und Gesetze vom Jahre 1740. bis 1780. Dunaj 1786-1787, zvezek VII, str. 208 - 210 (<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=tgb&datum=1776&size=45&page=209> – 4. 9.2013)
9. Janša, Anton. Vollständige Lehre von der Bienenzucht. Wien 1775. (<http://www.dedi.si/isci?q=jan%C5%A1a> – 4.9.2013)
10. Kratzer, Johann Augustin. Physikalisch-praktische Diskurse über die sämmtliche Bienenzucht zum Nutzen und Unterricht für alle ökonomischen Liebhaber der neu eingerichteten osterreichischen Bienenpflege. Wien, 1774, 154 strani
11. (<http://gdz.sub.uni-goettingen.de/dms/load/img/?PPN=PPN636577872&ID-DOC=613467> – 7.4.2013)
12. Mihelič, Stane. Anton Janša. Slovenski čebelar. Njegovo življenje, delo in doba. Ljubljana 1934, 163 strani
13. Mihelič, Stane. Peter Pavel Glavar, čebelar, čebelarški pisec, učitelj in organizator. str. 20 – 65. V: Martin Mencej. Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu. Ljubljana 1976, 335 strani
14. Mihelič, Stane. Zgodovina slovenskega čebelarstva. str. 15-31. V: Makarovič, Gorazd in sod. Die Mensch und die Biene. Ljubljana 1989, 313 str.
15. Oražem, France. Peter P. Glavar – čebelar. str. 177 – 186. V: Škulj, Edo (ur.). Glavarjev simpozij v Rimu. Celje 1999, 400 strani
16. Postave in zaukazi o čebelarstvu. 1(1873)9, str. 68 - 70 in 12, str. 95 – 96 in 2(1874)1, str. 3 – 4 , Slovenska čebela (<http://www.dlib.si/results/?query=%27source%3dznanstveno+%c4%8dasopisje%40AND%40issue%3d9%40AND%40year%3d1873%40AND%40srel%3dSlovenska+%c4%8debela%27&browse=znanstveno%20%C4%8Dasopisje&sortDir=DESC&sort=date&node=besedila/5-138-1&pageSize=25> – 4. 9.2013)
17. Valvasor, Janez Vajkard. Landspreis (Lanšprež). slika 124. V: Topographia Ducatus Carnioliae moderna. Ljubljana 1995, 316 str.

Priloga - pravila

A. Osnutek ureditve državnega učitelja čebelarstva	
Učitelj čebelarstva šole.	1. Izjavljam, da sem iz ljubezni do domovine in v pomoč mojim revnim podložnikom, ki bi jim želel nekoliko olajšati oskrbljenost s hrano in davčni položaj, za šest let pripravljen prevzeti posel težavnega poučevanja čebelarstva (seveda, če tega ne prepreči kaka bolezen, kar je v božji domeni), in to na sledeči način.
Kraj šole	2. Kraj, kjer naj bi se ustanovila šola, bodi moje gospostvo Lanšprež, ki se nahaja sredi Dolenjske. Kakor rečeno, ima prednostno pravico do uvedbe šole, deloma zaradi svojega uboštva, deloma zaradi neznanja o gojenju čebel. Lanšprež je njegovo središče in omogoča lahek dostop z vseh strani.
in čebelnjaka.	3. Tu sta tudi dva čebelnjaka za šolanje, po deželno knežjem predpisu primerna zaradi trajno menjajočega se cvetočega rastlinja, kar ustreza gojenju čebel od zgodnje pomladi do pozne jeseni, tako da sta vedno dovolj zasedena s čebelami. Eden od njiju je na vrtu gospostva, drugi četrto ure od tod pri nekem podložniku.
Pouk, učni čas in ure pouka.	4. Pouk je brezplačen. Kar naj bi zadevalo plačo, sledi pod št. 13. Šola je vse leto, razen ob nedeljah in praznikih, in sicer vsak dan po dve uri, poleti zjutraj od sedmih do osmih, popoldan od štirih do petih, pozimi zjutraj od osmih do devetih, popoldan pa kakor poleti.
V čem obstaja pouk.	5. Po predpisih naj bi se v deželnem jeziku prav nazorno poučevala Janševa načela, uvod v čebelarjenje. Brez zadržka naj bi bile posebej razložene stvari in postopki, ki se jih on ne dotika. In pojasnjena naj bi bila vsa vprašanja, ki bi se pojavila. Z eno besedo, zvesto naj bi se poučevalo vse, kar je potrebno za poznavanje čebel, njihovega prehranjevanja, opravevanja in gojenja.
Pouk zahteva natis učbenika v deželnem jeziku.	6. Ker se zdi za osvežitev spomina vajencev in tudi za uporabo skrbnikov neobhodno potreben v deželnem jeziku napisan učbenik čebelarstva, bo treba, če se ne najde tisti, ki sem ga sestavil jaz in ga poslal gospodu tajniku Kmetijske družbe, napisati novega, da bo z natisom v splošno korist, to pa zahteva trud in čas.
Raziskava deželnih čebelnjakov, koliko naj se razširijo.	7. Potrebno bi bilo tudi prehoditi deželo, da se razišče in pospeši čebelarstvo, kar zadeva skupno čebelarjenje (pod št. 16). Na to sem vedno pripravljen, in sicer zastonj. Kar pa zadeva druge, zasebne čebelnjake, sem na to pripravljen le toliko, kolikor bi se lahko tja pripeljal in bi to ne bilo v škodo pouku. Pripravljeni bi morali biti, da pridejo pome z vozilom, poskrbijo za prehrano in prevzamejo druge stroške, da bi se komu ne zahotelo in bi me nadlegoval iz čiste zlobe.
Preverjanje z Dunaja ni potrebno.	8. Nobenih pomislekov ne bi imel podvreči se preverjanju z Dunaja, ko ne bi bilo visokih potnih stroškov in bi mi to dovoljevala starost. Vendar pa se mi zdi odveč. Ko bi tudi moja sposobnost ne bila znana širom dežele, sta pričujoči spis in Pouk čebelarstva izpod mojega peresa dovolj za odločitev glede mojega znanja in sposobnosti za javno poučevanje.

Letni izkaz vladi o stanju čebelarstva.	9. O čebelnjakih, izročenih mojemu nadzoru, o njihovem negovanju, hranjenju in njihovi čisti koristi sem pripravljen vedno podati vladi letni izkaz skupaj s poročilom o njihovem napredovanju ali nazadovanju v deželi, in ne potrebujem za to niti nasveta niti komisarjev, da bi me nadzirali in še manj usmerjali. Saj delajo tisti, ki se na stvar ne razumejo, le zmedo in lahko le zasolijo juho. Zraven tega bi me njihove vizite tudi preveč stale.
Svoboda, da to službo vsak trenutek lahko zamenjam s kom drugim,	10. Če pa bi imela visoka vlada do mene nezaupanje in bi se bala, da bi postal v poučevanju zanikrni ali bi izkoristil priložnost, da iz te službe napravim neobvezno početje, izjavljam, da sem jo pripravljen takoj, na prvi namig, z veseljem prepustiti komu drugemu.
kot tudi, da jo lahko odložim ob koncu leta.	11. Obenem pa si jemljem svobodo, da lahko ob koncu vsakega leta dam na to službo odpoved, saj se nanjo ne obvezujem iz kake sebičnosti, ampak iz ljubezni do domovine in v pomoč podložnikom. Nihče pa ni varen pred tem, da ne bi bil za svojo dobrodelnost, kot se pogosto dogaja, občasno deležen nehvaležnega nadlegovanja ali sitnosti.
Voziti čebele na pašo lahko odsvetujem.	12. Voziti čebele drugam na pašo se mi zdi nepotrebno, saj se v tem okrožju paša nenehno spreminja, razen v času, ko cveti kostanj, ki ga tukaj ni. Zato sem pred dvema letoma tudi sam želel prestaviti čebele v Mirno Peč, vendar mi – sam ne vem iz kakšnih predsodkov – tamkajšnja soveska tega ni dovolila.
Plača za poučevanje prepuščena lanšpreškim podložnikom.	13. Kar zadeva plačo v višini 300 goldinarjev, namenjeno učitelju čebelarstva, kakor tudi uporabo tretjine panjev, ki naj bi jih nabavila stanovska blagajna, to v celoti prepuščam svojim podložnikom proti zagotovitvi, da bodo s tem kupili ustrezno število panjev in jih namestili v čebelnjake za skupno rabo ter jih vzdrževali za stalno vzrejo, kakor bom o tem obširneje razložil.
Jemanje desetine od čebelnjakov.	14. Skupni čebelnjaki naj bi bili v skladu z deželnoknežjo zahtevo bodisi prosti vsake desetine ali naj bi bilo vsaj prepovedano, da se ta jemlje v naravi.
Čebelarjenje naj se oprosti vseh dajatev.	15. Prav tako naj bi bili panji, ki se vozijo na pašo ali s paše, v skladu s patentom, datiranim na Dunaju 8. aprila 1775, št. 10 in dalje, oproščeni vsake cestnine ali drugih dajatev, ki jih predpostavlja mitnina. Čebelarjenje naj bi tudi ne bilo nikoli obremenjeno s kako posebno naklado bodisi za erarij ali za javne ali zasebne koristi, marveč naj bi bilo za vse čase deležno podpore s popolnim oproščanjem.
Ukinitev zasebnih čebelnjakov.	16. Kar zadeva 13. člen omenjenega patenta, da ima vsak podložnik pravico gojiti poljubno število panjev, bi bilo to v skladu s poročilom (80 ali 90 panjev) dovoljeno le v tistih krajih, kjer ni skupnih čebelnjakov, in to le v oddaljenosti pol ure hoda od njih, sicer pa naj bi bili ukiniti vsi zasebni čebelnjaki. Stvar se bo v obdobju dveh let uredila sama od sebe, ker se ti ne bodo mogli upirati množici skupnih čebel.

<p>Prevzem čebeljih proizvodov ali urbarialnih dajatev po tekoči ceni.</p>	<p>17. Proizvodov skupnih čebelnjakov, kot sta med in vosek, ne bodo mogli prodajati nikomur razen meni in mojim naslednikom na gospostvu, da bodo tako posestne dajatve povsem pokrite. Sicer pa se obvezujem, da jih bom skladno z navadno srednjo ceno ob sejmu sv. Elizabete po odbitku običajnih 10 odstotkov tare, vozarine in drugih stroškov od njih odštel in upošteval razliko pri dajatvi. Iz zgoraj povedanega je razvidno, da sem se za to odločil iz čiste ljubezni do podložnikov, kajti njim v olajšavo jim rad prepuščam ne le plačo, odmerjeno za učitelja čebelarstva, in uporabo pridobljenih vzrejnih panjev, ampak tudi pričakovane čebelarke proizvode, ki jih bom prevzel po pravični, v deželi običajni ceni brez vsakega dobička in obračunal namesto plačila v gotovini za druge dajatve, k čemur obvezujem tako sebe kot svoje naslednike.</p>
---	--

<h3 style="text-align: center;">B. Osnutek za vajence</h3>	
<p>Prost, brezplačen dostop poleg nastanitve.</p>	<p>1. Ko bo po predhodnem osnutku čebelarška šola potrjena, bo treba v deželi naznaniti, da ta brezplačno poteka na Lanšprežu in da je vsakomur prosto dostopna. Tistim, ki so bolj oddaljeni in ne morejo hoditi domov, ampak bi se morali, dokler ne bodo dovolj poučeni, tam trajno zadržati, bo omogočena tudi brezplačna nastanitev.</p>
<p>Hrana za vajence.</p>	<p>2. Tako bližnji kakor tudi oddaljeni vajenci si bodo morali sami poskrbeti za hrano. Toda tistim, ki se bodo izven šolskih ur pripravljene prostovoljno zaposliti pri oskrbi in delu na moji pristavi, pripada robotna pravica do dveh obrokov hrane na dan, in sicer bodo dobili enega zjutraj, drugega zvečer, da bodo lažje shajali.</p>
<p>Potrebne lastnosti vajencev.</p>	<p>3. Vajenci naj bodo stari od 15 do 20 let, željni učenja, sposobni in olikani fantje, ne nevestni in nemoralni ali predani pijači, prepirljivosti in barantanju, sicer bodo kot nezanesljivi in neprimerni izključeni in odpuščeni. Če bodo večji branja in pisanja vsaj v deželnem jeziku, bodo toliko bolj dobrodošli.</p>
<p>Koristilo bi jim znanje branja in pisanja v deželnem jeziku.</p>	<p>4. Če ne, jih bodo tega v kraju šolanja lahko naučili tudi moji gospodarski uslužbenci ob nedeljah in praznikih, vsaj kolikor dopusti kratka doba njihovega pouka. Drugega pa se bodo lahko naučili z lastno vajo, potem ko se bodo od tod poslovili. Stanovi bi lahko kot stranski zaslužek blagovolili za njihovo nagrado nakazati 50 goldinarjev letno, in to ne brez osnove.</p>
<p>Vzrok za to.</p>	<p>5. Ti fantje bodo lahko zelo koristili svojim gospostvom ne le s tem, da jih bo to nastavilo za skrbnike čebelnjakov, ki bodo vodili potrebno evidenco, ampak bodo lahko medtem opravljali tudi druga, za gospodarstvo koristna dela. A to prepuščam samim gospostvom in njihovim posebnim načrtom.</p>
<p>Dati v uk kandidate za vrtnarje.</p>	<p>6. Pač pa bi bilo v njihovo lastno dobro zelo priporočljivo, da bi pri izbiri kandidatov za pouk dali prednost predvsem tistim, ki jih že sicer nameravajo uporabiti za vrtnarje. Ker je večina čebelnjakov nameščenih v vrtovih, s tem zlahka prihranijo prejemek enega človeka. Saj se lahko vrtnarju, ki skrbi za vrt, izroči tudi oskrba na vrtu nahajajočega se čebelnjaka.</p>

Koristen zakon.	7. Zato naj bi se z zakonom uvedlo pravilo, da bi v prihodnje ne mogel biti odpuščen noben vrtnarski vajenec, ki se je obenem izučil tudi v čebelarstvu in bil v njem izprašan. Gospostvom bo pri tem v korist, da bodo imela ugledne čebelnjake v svojih vrtovih in da jih bodo lahko izkoriščala, ne da bi morala pomnožiti število svojih poslov. Morda bo ta predlog vseč visoki deželni vladi?
Začetek šole in prisotnost vajencev.	8. Z začetkom marca se začne tako čebelarstvo letno kakor pouk čebelarstva, konča pa se ob koncu meseca oktobra, ker pozneje pri čebelah ni več potrebe po zunanjem delu. Zato lahko tisti, ki so izdelali, takrat dobijo tudi dopust, medtem ko morajo slabši v zimskem času ponavljati in ostati v šoli, dokler se ne usposobijo.
Pouk v izdelovanju panjev.	9. V dolgem zimskem času naj da mizar, ki je pri meni v službi, vajencem, ki so ostali, da ponavljajo, kar zadeva gojenja čebel, tudi pouk v mizarstvu, da bodo ob svojem času znali napraviti potrebne panje in podloge za nje. Tako jih bodo mogli, bodisi da bodo sami gojili čebele, bodisi da bodo nastavljeni za skrbnike čebelnjakov, brez dodatnih stroškov napraviti in se z njimi oskrbeti.
Nagrada vajencev pri izstopu.	10. Da bi dali vajencem spodbudo za čebelarjenje, bi po mojem nemerodajnem mnenju stanovi lahko dovolili in iz svoje blagajne dodelili za nagrado ne vsakemu, ki se je izučil, marveč vsaj tistim, ki so se v splošnokoristni umetnosti čebelarstva odlikovali pred drugimi, toliko denarja, da bi si mogli z njim nabaviti prvi panj in bi jim bila tako podarjena osnova za prihodnjo razširitev.

C. Načrt za splošnokoristno čebelarstvo vrtnarsko šolo pod gospostvom Lanšprež

Šest čebelnjakov, njihova izvedba in zasedba.	1. V skupno izkoriščanje gospodstva samega kot njegovih podložnikov. Če mi Bog podaljša življenje, bom v šestih letih poverjenega mi čebelarstva napravil prav toliko skupnih čebelnjakov, se pravi po enega na leto, in jih opremil s po 120 panji. Zato potrebujem nujni material in mojstre, podložniki pa bodo morali brezplačno prispevati delovno silo in prevoz.
Sklad za nabavo čebeljih panjev.	2. Za ustanovitev skupnega čebelarstva in za njegovo nadaljnje razširjanje v prihodnosti, s čemer bom svojim podložnikom olajšal oskrbljenost s hrano in davčni položaj, prepuščam svojo plačo 300 goldinarjev na leto, ki naj bi mi pripadala kot bodočemu učitelju čebelarstva, da se bo uporabila za nakup 120 panjev na leto. Kar pa zadeva dodatne stroške nakupa in prevoza, bom prispeval tudi za to in o tem leto za letom poslal visokemu uradu izkaz na vpogled.
O nespremenljivosti skupnega čebelarstva.	3. Naj pri glavnici, ki jo bom uporabil za skupno čebelarstvo, za vse prihodnje čase tudi trdno ostane, naj je nihče ne ukine, niti ji osporava ali jo spremeni, kar velja tako zame kot za moje naslednike in podložnike tega gospodstva. Naj jo visoki urad ohranja in varuje, tako da se tudi pod pretvezo morebitne večje koristi od tega ne bo moglo niti najmanj odstopiti.

Pomnožitev družin ne bo za užitek,	4. Da bi to skupno čebelarstvo pri omenjenem gospodstvu bolj in bolj koristilo udeležencem, bo vmesni porast družin, bodisi da gre za spontane roje ali za umetno pogojene nove družine, povsem izvzet od skupnega užitka in ga ne bo mogoče tržiti, ampak
marveč v prid na novo nameščenih skupnih čebelnjakov.	5. kakor hitro bo porast čebeljih panjev zadosten za naselitev novega čebelnjaka, se bodo odvečni panji /kolikor presegajo število 200/ vzeli s svojega položaja in prenesli v nov čebelnjak, seveda tokrat ponovno v skupni užitek gospodstva Lanšprež in njegovih podložnikov. In tako spet in spet.
V čem obstaja skupni užitek.	6. V skupni dobiček od gojenja čebel spada torej le med iz starejših satov, spodrezanih jeseni iz nastavkov, ter vosek iz panjev slučajno umrlih družin. Nasilnega morjenja čebel zaradi jemanja medu naj bo za vedno konec in naj se tega nihče ne loteva, če noče izgubiti deleža, ki mu pripada.
Svoboda vstopa v to skupnost.	7. Vsakomur od lanšpreških podložnikov je dano, da lahko kadar koli in kolikor krat hoče stopi v skupno čebelarstvo, in to s poljubnim prispevkom bodisi v gotovini ali s panji ali da ob koncu leta izstopi. Pri vpisu naj se mu izda potrdilo tako o plačanem prispevku kakor o sumarnem stanju čebelnjaka, da se mu ob izstopu sorazmerni delež od prirastka nadomesti v denarju oziroma ob manku odvzame.
Nadzor zadeva gospodstvo.	8. Nadzor in vodstvo skupnih čebelnjakov sta dana gospodstvu Lanšprež, ki bo osebno ali po svojih uradnikih gledalo, da se večkrat tudi s sklicem skrbnikov in krajevnega odbora ob nedeljah in praznikih posvetuje o pomanjkljivostih in izboljšavah, ter si prizadevalo, da jih uresniči.
Potrebni odbor za vsak čebelnjak.	9. Čeprav je dobra oskrba skupnega čebelnjaka v interesu vsakega podložnika in bi si moral zato vsakdo prizadevati, da ob prostih urah obišče bližnji čebelnjak, pomaga skrbniku ob rojenju in pravočasno javi gospodstvu, da odpravi morebitne pomanjkljivosti, bosta, da bi to dosegli, iz soseske vsakega čebelnjaka nastavljeni dva pomočnika za nadzor.
Za skrbnika potrebna plača.	10. Vsak skupni čebelnjak potrebuje dobro poučenega skrbnika, ki bo od marca do konca oktobra od zgodnjega jutra do večera pazil na čebele in stal na preži, tako da ne bo mogel imeti dodatnega zaslužka. Glede na njegovo marljivost in uporabnost mu bo moralo gospodstvo s pomočjo odbora določiti primerno letno plačo iz skupnega dobička.
Zaznamek in plačilo med letom nastalih stroškov.	11. Vse med letom pri čebelarjenju nepogrešljive stroške, kot čebelarstvo opremo, deske za panje in čebelnjake ter drugo, bo založila gosposka in jih vpisala v skrbnikovo knjižico in si jih ob koncu leta iz skupnega dobička povrnila. Kar zadeva čebeljo krmo, izpodrezanih medenih satov, kar stane pri opravljanju mnogo truda, skrbi in lesa in pri čemer izpade velika izguba, se obračuna za pol več, kot je v deželi običajna letna cena.
	12. Tako pri odvzemu zgornje naklade v začetku oktobra kot pri tehtanju panjev, ki bodo ostali za naslednje leto, naj bodo poleg skrbnikov prisotni tudi odbori in neto teža medu, ki ga bo prevzelo gospodstvo, naj se zapiše v skrbnikovo knjižico zaznamkov, da se podložniki prepričajo o svojem zmotnemu mnenju, ki ga imajo nasproti gospodstvu.

Zaključek leta in polaganje računa.	12(!). Gospodstvo mora ob zaključku leta v navzočnosti odborov in skrbnikov, pri čemer lahko svobodno prisostvujejo tudi podložniki, podati pojasnila o vseh prejemkih in izdatkih in o tem napraviti kratek izpis iz čebelarkega zapisnika. En prepis bo dan na vpogled podložnikom, drugi pa, skupaj z izkazom razdelitve in plačil, poslan deželni vladi.
Zimsko nadomestilo.	14. Tudi uradniku omenjenega gospodstva se zaradi nadzora, vodenja računov in prepisov spodobi nadomestilo, ki naj bo prepuščeno razsodbi lastnika in odborov. To bi moglo biti precejšnje v primeru, če bo le-ta pripravljen poučevati lanšpreške podložnike v čebelarstvu in jim ob nedeljah in praznikih podajati moj pouk. Vendar pa je potreben čas, da se čebelarstvo dovolj razvije.
Deset odstotkov čistega dobička je treba pustiti v blagajni.	15. Potem ko bo ob letnem obračunu z odbitkom izdatkov ugotovljen čisti dobiček od čebelarstva, naj se od njega odtegne 10 odstotkov, najprej zato, da se pomnoži blagajniški prejem za napravo in postavitve novih čebelnjakov, a tudi za nakup novih panjev, ki bodo nadomestili tiste, ki so po nesreči umanjali. Potem pride na vrsto skrbnikova plača in končno izravnava za prispevke zasebnikov.
Razdelitev dobička med gospodom in podložniki.	16. Razdelitev presežka med gospodstvom in podložniki je treba napraviti takole: Če bi moral v šestih letih učitelj dobiti 1800 goldinarjev plače, bi moralo temu ustrezno prav toliko pripasti podložnikom, in če bi zraven uporabil še 600 goldinarjev za nakup panjev, od katerih bi pripadel gospodstvu ustrezen dobiček, bi morali torej podložnikom pripasti trije, gospodstvo pa le en del presežka.
Razdelitev med podložnike.	17. Končno je treba pretresti vprašanje, kako naj se razdeli presežek med podložnike. Ali naj se razdeli po glavah vsem enak delež ali po popravljeni napovedi (podložniških dohodkov) ali po merilu njihovega ubožstva, tako da bi se pri razdelitvi izključili premožnejši. Kar zadeva mene, se nagibam k poslednjemu, ker želim le pomagati revnejšim, nikakor pa ne bogatiti premožnejših. Vendar se bom pokoril sklepu visoke deželne vlade.
Vzrok, da želi gospodstvo prevzeti nadzor.	Gospodstvu ne bo povzročalo težav, da prevzame nadzor in vodstvo, deloma zaradi lastne koristi pri tem, največ pa zaradi ljubezni do podložnikov, ker bo s tem občutno olajšana njihova oskrbljenost s hrano in davčni položaj, še posebej, ker bodo v roku nekaj let njihove dajatve s prevzemom medu po srednji ljubljanski ceni z odbitkom vozarine, cestnine, tehtanja in drugih stroškov povsem pokrite. Če pa bi se izkazalo, da je gospodstvo s prevzemom medu prikrajšano, bodo to podložniki po pravici imeli za neškodljivo, saj jim bo blagajna povrnila škodo. Podobno kakor se ob nesreči požara, ki zadene podložnike, po občem mnenju lahko za postavitve hiš napravi izplačilo iz skupne blagajne.

D. Pouk za skrbnika	
Vzreja je odvisna od dobrega skrbnika.	1. Dobra vzreja temelji predvsem na strokovno podkovanem, spretnem in neutrudnem skrbniku, kajti po njegovem ravnanju delajo in se ravnajo tudi čebele. Zato mora biti iznajdljiv, marljiv, trezen, zvest in dobro vzgojen človek, sicer bo vzreja bolj nazadovala kot napredovala.
Skrbnik mora svojemu gospodu o vsem poročati in izpolnjevati njegove ukaze.	2. Skrbnik mora svojemu gospodu obširno poročati o vseh pripetljajih in dobesedno izvesti vse, kar mu naroči glede pomagala, ter pokorno izpolniti vse njegove ukaze. Ne sme si drzniti, da bi, posebno v težjih zadevah, ravnal svojeglavo in samovoljno postopal brez predhodnega dovoljenja gospoda.
Ne sme se umakniti od čebelnjaka.	3. Potrebna je njegova trajna prisotnost pri čebelnjaku vseh osem poletnih mesecev, da zaustavi roparje, da opazi, če je panj brezmatičen, in da ogrebe roje. Zato mu je strogo prepovedano, da bi se potegoval za dodatnimi zaslužki ali drugimi opravili, ne da bi to predhodno najavil in bi bil v času njegove odsotnosti nastavljen drug sposoben skrbnik.
Lahko pa ima postranski zaslužek s pletenjem in podobnim.	4. Prosti čas pa lahko hvalevredno izkoristi na primer s pletenjem, izdelavo slamnikov in drugih reči, ki se skladajo z nadzorom nad čebelami, in si tako pridobi postranski zaslužek. Prav je, če se skrbnikom ponudi možnost, da se tega izučijo, in se jim priskrbi potrebni material, tako da bodo vedno zaposleni in jih ne bo odvrčalo od čebelnjaka.
Za to potrebna uta.	5. Nekaj korakov proč od čebelnjaka, na eni od dveh strani na štirih stražnih mestih, je koristno namestiti poldrugo klaftro dolgo in klaftro široko streho za uto, pod katero se lahko skrbnik brani pred soncem in dežjem in kjer lahko medtem, ko pazi na čebele, tudi kaj dela. Če ni sposoben za drugo delo, se lahko ukvarja z izdelavo panjev.
Zapisnik o oštevilčenem panju.	6. Skrbnik, ki zna pisati, vodi pravi zapisnik svojih panjev, ki jih označi s številkami na dve coli širokih in poldrugo colo visokih kovinskih ploščicah, zgoraj preluknjanih in označeni z napisom v oljni barvi. Te ploščice so z majhnim žebličkom pribite na panj in zadržijo številko, ki jo je panj enkrat dobil, dokler panj živi. Ob menjavi podstavkov prenese ploščice s prejšnjih na nove panje in jih pričvrsti nad žrelo, številke umrlih panjev pa da mlajšim.
Kaj je treba vpisati v zapisnik?	7. V zapisnik se vpiše leto, dan, mesec in vrsta pridobljenega roja s številko panja, od katerega izhaja. V zapisnik se vpišejo vsi pripetljaji vsakega panja, vpiše se teža letnega donosa medu in opiše stanje ob pregledu, da se je mogoče seznaniti z razmerami vsakega panja in se o njih poučiti iz zapisnika.
Pomladno čiščenje in pregled.	8. Pogost pregled panjev je eno glavnih skrbnikovih opravil. Navadno ga opravi trikrat na leto. Najprej spomladi, potem ko so se čebele nekajkrat sprašile, in sicer na kak topel dan brez vetra, da čebele, ki odidejo na zrak, ne otrpejo od mraza in ne umrejo. Panj za panjem potegne ven, ne da bi ga obrnil, tako da ostanejo drobni in mrtve čebele na tleh, panj odpre in vse očisti, potem ponovno pritrdi dno in postavi na prejšnje mesto.
Na kaj mora pri tem gledati.	9. Pri tem pregledu mora dobro raziskati: a) moč družine, b) količino zalege, c) njihovo morebitno hudo gnilobo. Družine razvrsti v pet razredov in jih vpiše v zapisnik kot: zelo številne z D/1, številne z D/2, srednje številne z D/3, šibke z D/4 in zelo šibke z D/5.

Zapis ugotovitev kaj je treba ukreniti z zalego z hudo gnilobo.	10. Enako se razume za zalego. Velik obseg zalege označi z Z/1, manj velik z Z/2, srednji z Z/3, majhne zalege z Z/4, nikakršne z Z/5, zalego z hudo gnilobo pa z GZ. Čebele iz tega panja čim prej prežene v prazen panj, tri dni in noči naj jo pusti gladovati, končno pa jo spet prerese v prazen panj in jo prenese na mesto, umaknjeno od vseh čebel, ter jim takoj ponudi med za hrano, da ne bi preprosto umrle od lakote.
Tehtanje panjev, pri tem potrebna pozornost.	11. Preden panj vstavi, ga stehta in njegovo čisto maso v funtih vpiše v zapisnik. Ne le zato, da bi vedel, koliko medu je vsak uporabil med zimo, ampak bolj zato, da bi slabše bolj zgodaj nakrmil. Če noče še v mrzlem času odtrgati satov, mora pri čiščenju z nošnjo, odpiranjem, zapiranjem in tehtanjem panjev postopati zelo previdno.
Povzetek iz zapisnika.	12. Potem ko preiskavo zaključi, naj na posebnem listu napravi povzetek iz zapisnika: A) panji z najmočnejšimi družinami, B) panji z največjo količino zalege, C) panji s šibkimi družinami in D) panji s šibko zalego, E) panji brez zalege – v ustrezni predelek vpiše s kovinske ploščice oznako panja – pod F pa vpiše panje, ki jim primanjkuje medu.
Kako je treba krmiti panje, ki jim primanjkuje medu?	13. Panje pod F je zaradi pomanjkanja zaloge potrebno zvečer vsak drugi dan krmiti z medom v satu, nameščenem v kobilico, ki ima tri prste širok razmik in ki jo porinemo naravnost pod gnezdo, kajti ko bi se čebele pomikale nazaj, da se nasitijo, bi od mraza otrpnile ali se ponujene hrane sploh ne bi dotaknile. S takim krmljenjem nadaljujemo, dokler ni dobiti paše od zunaj.
O panjih brez zalege, ki jih je treba ponovno pregledati.	14. Panje, vpisane pod E, mora čez nekaj tednov ponovno pregledati. Če spet ni najti zalege, pridruži tak panj drugemu, s srednje bogato zalego. Tak panj je namreč bodisi brez matice, ali je matica, če jo ima, neplodna. Preden panj podstavimo pod drugega, je treba matico poiskati in jo, če jo najdemo, odstraniti, sicer pride med njima do dvoboja in do nevarnosti, da bo slaba matica dobro ubila ali ranila.
O panjih s šibko družino in zalego.	15. Tudi panje pod C in D je treba po dveh, treh tednih ponovno pregledati. Če se njihova družina in zalega medtem ne pomnoži, jim je treba odvzeti matice in panje podtakniti drugim, srednje močnim panjem. Matic pa ne uničimo, ampak jih shranimo v škatlah skupaj s približno vrčkom čebel, ker jih še potrebujemo. Potem ko smo namreč podtaknjeni panj ojačali z drugim in se je njegova zalega okrepila, združena panja ločimo in damo matico nazaj v prejšnjega. Tako se število panjev ohrani.
O močnih panjih, kdaj jim damo podstavke.	16. Ko se panji z zelo močno družino (A) in zalego (B), tako okrepijo, da v aprilu in maju do srede junija napolnijo z družino vse satovje od vrha do tal spredaj in zadaj ali celo posedajo pred žrelom, je zanje pravi čas, da jim damo podstavke in jih uporabimo bodisi za roje ali za pašne družine. Za te zadnje so določeni najstarejši panji in tisti, ki so zelo pozno rojili. Prvim je namreč potrebna obnova, tem pa oddih. Pomembni, bogato naseljeni in z mlado gradnjo opremljeni panji so namenjeni za rojenje in za narejence.

Kateri panji so namenjeni za roje ali za pašne družine?	17. Takim panjem ne smemo dati naenkrat več kot en podstavek. Čebele namreč vedno bolj pridno delajo, če prostor, ki smo jim ga priskrbeli, napolnijo z družino, kakor če je zanje prevelik. Ko pa novi podstavek skoraj izpolnijo od spredaj do zadaj, nastane iz tega bodisi družina za roje ali dobi, če je bil določen za pašno družino, od časa do časa novi podstavek, in sicer do začetka septembra, s čimer preprečimo kasno rojenje.
Drugo čiščenje in pregled.	18. Drugi pregled napravi skrbnik ob kresu, da ugotovi: a) kateri panji so zaradi izrojenja morda ostali brez matice, b) in kateri imajo hudo gnilobo zalege. Dalje zato, da slabotnejše panje in njihovo satje očisti gnilobe. Pri tem naj pazi na vse, kar je bilo povedano malo prej pod št. 9 o prvem pregledu, z izjemo zdaj nepotrebne tehtanja, in naj vse vpiše v zapisnik.
Podstavki ob času cvetenja ajde za med na zalogo.	19. Ta pregled bo dal skrbniku namig, katerim panjem naj da nastavke ali podstavke. Čas za to namreč že prihaja z bližajočim se cvetenjem ajde. Če ima torej na zalogi kak nastavek z medom, ga bo najprej podstavil panjem, ki so z njim siromašnejši, da dobijo čebele hrano, v zahvalo pa v najbolj nevarnem času ohranijo žerke. Ko skrbnik zaključi delo s podstavki z medom,
Kako vstavi prazne podstavke?	20. obdrži prazne v pripravljenosti in dá vanje prazno satje in drobce voska. Kolikor voska namreč najdejo čebele v panju, toliko si prihranijo časa za izdelavo novega in prinesejo noter toliko več medu. Posebej pa naj na srednjo letvico podstavka prilota lep mlad sat velikosti dlani, ki služi čebelam namesto opore.
Opravilo skrbnika v času cvetenja ajde	21. V času cvetenja ajde je skrbnik brez dela in mora paziti le na to, da imajo čebele za delo dovolj prostora. V nasprotnem mora pravočasno vstaviti nove podstavke ali v primeru, da so združeni že štirje, imeti pripravljene dodatke, katerih vsak je pol čevlja dolg (16 cm), 14 palcev širok (35 cm) in tri in pol palca visok (9 cm), z vratci na uter spredaj in zadaj, po štirje, položeni drug na drugega, imajo višino in širino štirih podstavkov in se vrinejo od zadaj, sporazumevanje bo čebelam omogočeno skozi vehe, kar bo izdatno prispevalo k širjenju zalege. (Opomba: Vsebina zapisa ni povsem razumljiva.)
in ob njegovem koncu.	22. Kakor hitro bo skrbnik opazil, da se hočejo ob koncu cvetenja ajde čebele med seboj spopasti, naj poskrbi, da prepreči ropanje, tako da zoža žrela; ponovno je potrebna njegova nepretrgana navzočnost in pažnja. Oktobra je zaposlen z odvzemanjem gornjih, starejših nastavkov in izganjanjem čebel, ki so notri, nazadnje pa najspodnejših, ki še niso do konca zgrajeni in kjer so še po trije med seboj povezani. V primeru da je poln tudi ta, naj ga pusti čebelam, namesto njega pa ponovno odvzame gornjega.
Jesensko zapisovanje.	23. Vse nastavke in podstavke, ki jih odvzame, označi z oznako panja, jih stehta in zabeleži njihovo čisto maso, tako da bo vsa nabirka sešteta in zapisana. Vedeti mora, da bo družina prezimila v panju ob toliko enakomernejši toploti in se ohranila zdrava in živahna, čim bolj polno in strnjeno je zgrajeno njegovo satje.

<p>Zadnje čiščenje in pregled.</p>	<p>24. O vseh svetih je tretje čiščenje in pregled, oboje povsem enako prvemu. Ob njem zapiše skrbnik čisto maso, preiskavo drobirja, morebitno prisotnost trotoev in gnile zalege. Če naleti na katero od njih, naj jo povsem izreže, čebele z matico naj pomete po treh dneh v prazno spodnjo škatlo, jo porine na razprostrto laneno rjuho in jo pusti, da se sprušijo v svežo, z medenim satjem preskrbljen podstavek, spomladi pa ga prestavi na oddaljen kraj, da se čebele ne vrnejo.</p>
<p>Jeseni je treba poskrbeti za med za krmljenje, na kaj je treba pri tem paziti.</p>	<p>25. Jeseni mora skrbnik poskrbeti za svojo zalogo medu za vzrejo tako skupaj kot v satu. Pazi naj, da ne bi teh panjev prizadela gniloba, kakor tudi da ne bi vzel zraven tistih medenih satov, v katerih je še zalega. Čebele, ki bi to jedle, se bi pri tem okužile, med drugim pa bo začel vreti ves med, če pride vmes le ena celica. Panji, ki se hranijo z njim, bodo imeli hudo gnilobo.</p>
<p>Skrbnik naj vsak dan pregleda panje spredaj in zadaj.</p>	<p>26. Skrbnik, ki izpolnjuje svoje dolžnosti, pregleda:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) vsak dan zgodaj zjutraj panje, ki so mu zaupani, da ne bi morda med ponoči izvlečenimi mrtvicami opazil tudi matico, b) zvečer med četrto in peto uro razišče, ali ni morda en ali drug panj postal nemiren. Kajti panji, ki so čez dan izgubili matico, jo ob tej uri pogrešijo in čebele jo skušajo z živahnim letanjem najti zunaj ali znotraj panja; c) med neprestanim letanjem čebel naj gre večkrat mimo čebelnjaka, vendar previdno, da ne pohodi čebel, ki se plazijo po zemlji, in naj panj pregleda; d) večkrat naj odpre končnico, pregleda panj spredaj in zadaj in se seznanji z njegovim stanjem, mirno in prijazno naj pregleda tudi čebele. Če najde kaj sumljivega, odpre panj in pogleda v njegovo notranjost, da pravočasno prepreči kakršno koli zlo.
<p>Krmljenje čebel.</p>	<p>27. Eno največjih težav predstavlja krmljenje, ki ga je treba razen ob času zunanje medne paše pri vseh panjih izvesti vsak tretji dan, v času paše pa le ob dolgo trajajočem slabem vremenu. Pri krmljenju moramo biti bolj radodarni kot varčni, saj ničesar ne zavržemo. Čebele ne pojedjo nič preko potrebe in to nadomestijo dvakrat, presežek pa pustijo v svojih panjih.</p>
<p>V dveh primerih naj bo posebno pogosto.</p>	<p>28. Posebno v dveh primerih je treba panje obilno nakrmiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) kadar so že pripravljene na rojenje, a jim ga slabo vreme prepreči; kajti če jih ne nakrmimo, čebele izpijejo nepokrito zalego, da se nasitijo, vendar vse leto ne rojijo več; b) v času preprostega rojenja, kajti čim bolj jih krmimo, ker hrane ne pojedjo in imajo še premalo zgrajenega sata, da bi poleg zalege prihranile presežek, se trudijo, da bi toliko več gradile; kakor hitro pa ne pokrivajo sata, lahko s krmljenjem prenehamo, prekinjene gradnje do ponovne paše ne bodo več obnovile.

<p>Pri krmljenju moramo biti pazljivi, da preprečimo ropanje.</p>	<p>29. Pri krmljenju naj skrbnik ravna previdno, da ne bi z medom umazal vratc navzven, kar je najpogostejši vzrok za privabljanje (čebel) roparic. Vonj jih privabi, da bi polizale med, in ko ničesar več ne najdejo, raziščejo vse odprtine. Ko katero najdejo, vdrejo noter, če pa ne najdejo nobene, si, ker je medtem njihovo število naraslo, drznejšo naskočiti šibkejše družine. Ko jih premagajo, postanejo še drznejše in se spravijo na močnejše. Potem gre vse navskriž, da si človek ne zna več pomagati. Kakor majhna iskra pogosto zaneti velik požar, tako ena sama kaplja zgrešenega medu čebele pogosto tako razkači, da pride do krvavih bojov in do propada celih čebelnjakov.</p>
<p>Kdaj in kako je treba pozimi varovati čebele pred mrazom?</p>	<p>30. Prva dva meseca nam panjev ni treba pokrivati, razen ob dolgo trajajoči ohladitvi, ker so čebele v trajni otrplosti in le malo jedo, nasprotno pa jim, ko se zima prevesi, prija, da jih malo pokrijemo, ker se takrat močnejše že pripravljajo na zaleganje. S tem naj bi nadaljevali do blizu konca maja, ker slana zalego pogosto shladi in povzroči gnitje, a potem jih lahko razkrijemo.</p>
<p>Druga oskrba pozimi.</p>	<p>31. Drugače skrbnik pozimi nima dela, razen da pazi, da so žrela zožena, da prepreči mišim, posebno še rovkam, vstop v panj. Tudi zadaj mora pogledati, ker vratca, ki vpijajo vlago, večkrat izpadejo, znotraj se vgnezdijo miši, mraz objame družino, da zmrzne. Zato mora paziti, da so vratca vedno zaprta, oziroma naj jih ob straneh pričvrsti z žeblički.</p>
<p>Skrbnik ne more gojiti svojih čebel, lahko pa se vključi v sodelovanje.</p>	<p>32. Skrbnika, pa naj bo nastavljen pri skupnem čebelnjaku ali drugod, je treba odvrniti od tega, da bi gojil svoje lastne čebele, da se obrani vsakršnega suma nezvestobe pri krmljenju, rojenju itd. Če pa jih želi po jesenskem tehtanju dati v skupno rabo ali pristopiti k sodelovanju z denarjem, ima do tega pravico. Prav je, da mu to celo svetujemo, ker si bomo s tem zagotovili njegovo še večjo marljivost.</p>

Dodatek

Prispevki k bibliografiji: Slovenske knjige in tiski s področja čebelarstva. Napisano do leta 1945

Urejeno po abecednem redu

Zap. šte.	Avtor, naslov dela, bibliografski podatki
1.	Babo, Avgust Wilhelm Freiherr von. Kmetijske table. (poslovenil Janez Zalokar) VII. Melicher, L.J. Čbeloreja. Dunaj 1869, vsaka tabla z barvnimi ilustracijami in opisi je na eni poli velikosti cca A2
2.	Beranič, Davorin. Temelji uspešnega čebelarstva s posebnim ozirom na vzrejo matic. Celje 1922, 48 strani
3.	Bleiweis, Janez. Zgodovina ces. kralj. kranjske kmetijske družbe s statističnim popisom kmetijstva na Kranjskem. Ljubljana 1855, 32 strani
4.	Bukovec, Avguštin Čebelarški zbornik Ljubljana 1944, 101 stran
5.	Černe, Jernej Umno čebelarstvo: s 47 podobami. Ljubljana 1895, 70 strani
6.	Dajnko, Peter Čelarstvo, ali celó novi, kratki, popun navuk čelne reje : to je edína, prava ino gotova vodba, kak se naj ležej ino naj bolše dajo čele rediti na dosegenje naj vekšega haska ino veselja, kniga za vse čelne prijatele vsakega stanu. Gradec 1831, 210 strani http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-MNM8CU7C
7.	Drugi seznam orodja in drugih potrebščin za napredno čebelarstvo Društvene čebelarne v Ljubljani. Ljubljana 1939, 15 strani
8.	Furlan, Matej (?) Praktično čebelarstvo ali kratek pouk o čebelah in kako naj se zaradi posebnega dobička in koristi z njimi ravna. Napisano verjetno med leti 1768-1771(?) Iz nemškega rokopisa prevedel in uvodne besede napisal Leopold Debevec. Objava v knjigi: Martin Mencej. Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu. Ljubljana 1976, str. 261 – 317
9.	Glavar, Peter Pavel Odgovor na predlog za izboljšanje čebelarstva v c. kr. dednih deželah. Napisano leta 1768. Iz nemškega rokopisa prevedel Stane Mihelič. Objava v knjigi: Stane Mihelič. Anton Janša slovenski čebelar. Njegovo življenje, delo in doba. Ljubljana 1934, str. 11 - 38

10.	<p>Glavar, Peter Pavel Pogovor od zhebelnih rojou. Napisano v letu 1776 Izdaja z jezikovno posodobitvijo (Stane Mihelič): Pogovor o čebelnih rojev, ki ga je napisal v nemškem jeziku A.Janša, dunajski čebelarški učitelj, na kranjsko preložil in dopolnil zelo cenjeni, častitljivi, učeni duhovnik Peter Pavel Glavar, nekdanji župnik Komende sv. Petra, sedaj lastnik lanšpreške gosposčine v letu 1776 v knjigi: Martin Mencej. Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu. Ljubljana 1976, str. 79 – 255 http://www.dedi.si/virtualna-knjiga/28599 http://www.dedi.si/virtualna-knjiga/28706</p>
11.	<p>Glavar, Peter Pavel. Hochlöbliche Kais. Königliche Ackerbauss und Künste Gesellschaft (Predlog za dvig čebelarstva). V dodatku pravila za čebelarstvo vrtnarsko šolo na Lanšprežu (na 12 listih). Iz leta 1781, 55 listov.(Zbirka rokopisov – ARS SI 1073, 1/24 r, 13. st. - 1941) Iz nemškega rokopisa je pravila za čebelarstvo šolo prevedel France Baraga, strokovni pregled sta opravila Gregori Janez, prof, biol. in prof. dr. Šalehar Andrej. V: Šalehar, Andrej. Pravila Petra Pavla Glavarja za čebelarstvo-vrtnarsko šolo na Lanšprežu iz leta 1781. Rodica, Novo Mesto, 2013, 40 strani</p>
12.	<p>Janša, Anton Popolnoma podvuzhenje sa vsse zhebellarje (poslovenil Goličnik, Janez) Celje 1792, 200 strani http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-KDNTQLXE</p>
13.	<p>Janša, Anton Münezberg, Jože - urednik Antona Janša - Popolni nauk o čebelarstvu (poslovenil Rojina, Frančišek) Ljubljana 1906, 140 strani http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-91XPSB31</p>
14.	<p>Janša, Anton Nauk o čebelarstvu. 3. izd. (priredil Frančišek Rojina) Vsebuje tudi: Albertijev-Žnideršičev (A.-Ž.) panj in kako v njem čebelarimo : kratko navodilo naprednim čebelarjem priredil Martin Humek. – (str. 89 -134) Ljubljana 1922, 134 strani</p>
15.	<p>Janša, Anton, Bukovic, Avgust Razprava o rojenju čebel (poslovenil Bukovic, Avgust) Ljubljana 1906, 80 strani</p>
16.	<p>Jeglič, Franjo Poduk, kako se med in vosek koristno porabita. Jesenice 1888, 65 strani</p>
17.	<p>Jonke, Juri Krajnski Zhebelarzhik, to je: kratko poduzhenje zhebele rediti, in sá njimi prav ravnati. Is nemshkiga prestavil J. Shemla Ljubljana 1836, 94 strani http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-K56EPU14</p>

18.	<p>Jonke, Juri Krajnski Zhebelarzhik, to je: kratko poduzhenje zhebele rediti, n sá njimi prav ravnati. Is devet in ridesetletnih skulshinj spisal vá nemshkim, in tudi vá krajnski jesik preslaviti dal J. Jonke. Drugi, popravljen ino zlo pomnožen natis (poslovenil Pintar, Lovro) Ljubljana 1844, 115 strani http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-P8LTXRNR</p>
19.	<p>Jug, Donat Praktični čebelar. Ljubljana 1934, 299 strani</p>
20.	<p>Jurančič, Ivan Čebeloreja 1888 – rokopis (hrani Čebelarški muzej v Radovljici), knjiga natisnjena 2004, založila Čebelarstva zveza Slovenije, 160 strani</p>
21.	<p>Klavžar, Ernest. Priročni zakonik za pokneženo grofijo Goriško in Gradiško. (Postava od 18. junija 1879, veljavna za pokneženo grofijo Goriško in Gradiško zadevajoča čebelarstvo. str. 229 - 234). Gorica 1891, 416 strani</p>
22.	<p>Lakmayer, Fran Umni čebelar. 2. izdaja Prevalje 1922, 163 strani</p>
23.	<p>Lakmayer, Franc Umni čebelar: Splošno čebelarstvo. – 1907 Napredno čebelarstvo. - 1908 Celovec 1907-1908, 2 zv. , 250 strani</p>
24.	<p>Levstik, Fran, Oblák ,Jožef (pripovedovalec) Bučelstvo : po izkušnjah in besédah retijnskega bučelarja Jožefa Oblaka spisal Fr. Levstik Ljubljana 1867, 48 strani Celotno delo je prvič izšlo v zbirki Zbrana dela, 7. knjiga leta 1958 pri DZS, str. 205 – 323 in drugič v zborniku čebelarstva društva Velike Lašče leta 2003, str. 1 - 102</p>
25.	<p>Maeterlinck , Maurice. Življenje čebel (poslovenil Wester, Josip) Ljubljana 1929, 101 stran</p>
26.	<p>Mihelič ,Stane Anton Janša : slovenski čebelar : njegovo življenje, delo in doba. Ljubljana 1934, 163 strani</p>
27.	<p>Navratil, Ivan Anton Janša, slavni kranjski čebelar. V: Spomenik o šestoletnici začetka Habsburške vlade na Slovenskem. Matica Slovenska, Ljubljana 1883, str. 139 - 166</p>
28.	<p>Osnova učnega načrta za kmetijska nadaljevalna izobraževališča. (vzporedno v nemškem in slovenskem jeziku). Ljubljana 1876, 15 strani</p>

29.	Phillips, E... P. Izrejevanje matic (poslovenil Toman, Aleksander) Ljubljana 1911, 149 strani
30.	Porenta, Luka. Novi kranjski panj po Dzierzonovi osnovi. Ljubljana 1876, 82 strani
31.	Pravila Slovenskega čebelarskega društva v Ljubljani. Ljubljana 1935, 16 strani
32.	Pravila. Slovensko čebelarsko društvo za Spodnje Štajersko. Maribor 1906, 8 strani
33.	Raič, Slavko. Anton Janša. Njegovo življenje in delovanje. Ljubljana 1934, 8 strani
34.	Scopoli, Giovanni Antonio. Dissertatio de apibus (Razprava o čebelah). Str. 7–47. V: Annus IV. historico-naturalis. Lipsiae, 1770, 150 strani. V: Pirnat, Makso. Čebelarstvo na Kranjskem pred stopetdesetimi leti. 19(1916)1/2, str. 5–7, št. 3/4, str. 37–39, XX(1917)7/9, str. 81–84, št. 10/12, str. 122–124, Slovenski čebelar. Wester, Jos. Ivan Anton Scopoli o kranjski čebeli in čebelarstvu. 38(1935)6, str. 87–89, št. 7, str. 104–107, in št. 8, str. 124–128, Slovenski čebelar
35.	Sernec, Janko I. del: Nauk o gospodinjstvu. Slovenskim gospodinjam. II.del: Slovenski Bučelarček. Začetnikom bučeloreje. (spisal Sumper Janez) Celovec 1871, I. del: strani 3-48, II. del: strani 49-141
36.	Seznam orodja in drugih potrebščin za napredno čebelarstvo Društvene čebelarne v Ljubljani. Ljubljana 1932, 15 strani
37.	Slavnostna številka slovenskega čebelarja za 200 letnico rojstva. Janša Anton 1734 – 1934. Ljubljana, Slovenski čebelar, XXXVII(1934), 5-6, strani 65 – 112
38.	Slovensko čebelarsko društvo za Spodnjo Štajersko. Imenik k jubilejni razstavi Slov. čebelarskega društva za Sp. Štajersko na Lanovžu pri Celju od 15. do 19. septembra 1912 Celje 1912, 46 strani
39.	Sumper, Janez II: Slovenski Bučelarček. Začetnikom bučeloreje. Ljubljana 1871, 141 strani
40.	Šmid, Walter Zbirka čebelarskih izrazov. Ljubljana 1903, 16 strani http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-9U7RAX0F
41.	Verbič, Josip Čebelne bolezni. Ljubljana 1935, 47 strani
42.	Verbič, Josip. Vrednost in poraba medu. Ljubljana 1932, 24 strani

43.	Vergilius Maro, Publius. Čbelarstvo. Poljedelstva četrte bukve. Str. 92-118. V: Publija Virgilija Marona Georgikon to je Poljedelstvo. Čveterere bukve. Poslovenil dr. J. Šubic. Celovec 1863, 118 strani http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-KDPSFHFU
44.	Vurnik, Stanko Slovenske panjske končnice (donesek k študijam o slovenskem ljudskem slikarstvu) Ljubljana 1929, str. 157-178
45.	Zalokar, Janez. Umno kmetovanje in gospodarstvo. Ljubljana 1854, 386 strani http://books.google.si/books?id=1YMaAAAAAYAAJ&printsec=frontcover&dq=:zalokar+janez&hl=en&sa=X&ei=STZ5UYyDKYKrPKbPg-fAP&ved=0CCwQ6AEwAA
46.	Žnideršič, Anton Naš panj : opis in praktičen navod, kako naj čebelarimo v njem. Ljubljana 1925, 134 strani
47.	Župan, Tomo Čbelar Anton Janša in njegova sorodovina. Ljubljana 1930, 8 strani

Časovni pregled slovenskih knjig in tiskov na področju čebelarstva napisane do leta 1945

Tabela 1. Časovni pregled slovenskih knjig in tiskov na področju čebelarstva napisane do leta 1945

Knjige in tiski izdani v letih	Napisano v slovenskem jeziku	Napisano vzporedno v nemškem in slovenskem jeziku	Prevedeno v slovenski jezik	Skupaj
Do leta 1850	2 (22,2%)		7 (77,8%)	9 (19,1%)
1851 – 1918	15 (71,4%)	1 (4,8%)	5 (23,8%)	21 (44,7%)
1919 – 1945	15 (88,2%)		2 (11,8%)	17 (36,2%)
Skupaj	32 (68,1%)	1 (2,1%)	14 (29,8%)	47

Vir

1. Šalehar, Andrej. Slovenske knjige in tiski s področja čebelarstva. Napisano do leta 1945. Rodica 2013, 15 str. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-3L7XYLOL-12-9-2013>)

Landspreis (Lanšprež), slika 124
Valvasor, Janez Vajkard. *Topographia Ducatus Carnioliae modernae*.
Ljubljana 1995, 316 str.

Grad Lanšprež leta 1943
(fototeka Antona Koželja)

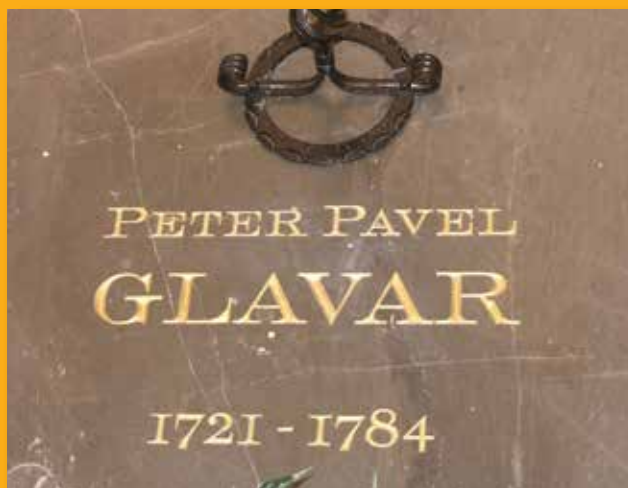
**Kapela in del gradu Lanšprež leta 1943
(fototeka Antona Koželja)**

**Kapela na Lanšprežu leta 1943
(fototeka Antona Koželja)**

Kapela na Lanšprežu leta 2013
(fototeka Antona Koželja)

Nagrobna plošča v kapeli na Lanšprežu: Peter Pavel Glavar
(foto Andrej Šalehar)